

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA**

Evidenčné číslo: 102003/B/2023/36138067869533700

**PRIAME ZAHRANIČNÉ INVESTÍCIE V SEKTORE
SLUŽIEB V KRAJINÁCH V4: PERSPEKTÍVY
ROZVOJA**

Bakalárska práca

2023

Leila Alexandra Šinkovič

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA**

**PRIAME ZAHRANIČNÉ INVESTÍCIE V SEKTORE
SLUŽIEB V KRAJINÁCH V4: PERSPEKTÍVY
ROZVOJA**

Bakalárska práca

Študijný program: medzinárodné podnikanie

Študijný odbor: ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného obchodu

Vedúci záverečnej práce: Ing. Dagmar Grachová

Bratislava 2023

Leila Alexandra Šinkovič

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že predloženú bakalársku prácu som vypracovala samostatne pod vedením Ing. Dagmar Grachovej a uviedla všetku použitú literatúru.

V Bratislave 26.4.2023

.....
(podpis študenta)

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa veľmi rada pod'akovala svojej vedúcej bakalárskej práce Ing. Dagmar Grachovej za odborné vedenie, usmernenie, trpezlivosť a hlavne ochotný prístup pri vypracovaní záverečnej práce.

ABSTRAKT

ŠINKOVIČ, Leila Alexandra: *Priame zahraničné investície v sektore služieb v krajinách V4: perspektívy rozvoja*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta; Katedra medzinárodného obchodu. – Vedúca záverečnej práce: Ing. Dagmar Grachová. – Bratislava: OF, 2023, 49 strán.

Záverečná práca je vypracovaná na tému perspektívy rozvoja priamych zahraničných investícií v sektore služieb v krajinách V4. Cieľom bakalárskej práce je na základe preskúmania súčasného stavu priamych zahraničných investícií v sektore služieb v krajinách V4 identifikovať možné perspektívy ich rozvoja v budúcnosti. Jednotlivé časti záverečnej práce boli zamerané na aktuálny vývoj priamych zahraničných investícií v sektore služieb a jeho porovnanie s výrobným sektorom, dôležitosť sektora služieb a vyhodnotenie podnikateľského prostredia krajín V4. Bakalárska práca obsahuje 8 grafov, 2 tabuľky a má 3 základné časti. V prvej časti sa zameriavame na súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí a terminológiu na lepšie chápanie kontextu prílevu priamych zahraničných investícií do sektora služieb krajín V4. V druhej časti sa zameriavame na konkrétny cieľ a parciálne ciele našej bakalárskej práce. V tretej časti porovnávame sektor služieb s výrobným sektorom, skúmame špecifiká podnikateľských prostredí krajín V4 a zameriavame sa na vplyv pandémie COVID-19 na sektor služieb krajín V4. Výsledkom riešenia danej problematiky je identifikácia perspektívy rozvoja priamych zahraničných investícií v sektore služieb do krajín V4.

Kľúčové slová:

Priame zahraničné investície, prílev priamych zahraničných investícií, investičné prostredie, investičné agentúry, V4, sektor služieb, výrobný sektor

ABSTRACT

ŠINKOVIČ, Leila Alexandra: *Foreign Direct Investment in the Services Sector in the Visegrad 4 Countries: Development Perspectives*. - University of Economics in Bratislava. Faculty of Commerce; Department of International Trade. - Thesis supervisor: Ing. Dagmar Grachová. - Bratislava: OF, 2023, 49 pages.

The final thesis is focused on the development perspectives of foreign direct investment in the service sector in V4 countries. The aim of this bachelor thesis is to identify potential development perspectives of foreign direct investment in the service sector in V4 countries based on an examination of the current state of foreign direct investment in the sector. The individual parts of the thesis focus on the current trends in foreign direct investment in the service sector and its comparison with the manufacturing sector, the importance of the service sector, and an evaluation of the business environment in V4 countries. The bachelor thesis contains 6 graphs, 2 tables, and 3 main parts. The first part focuses on the current state of the issue both domestically and internationally, as well as the terminology necessary for a better understanding of the context of the inflow of foreign direct investment into the service sector of V4 countries. The second part focuses on the specific aim and partial goals of the bachelor thesis. The third part compares the service sector with the manufacturing sector, examines the specific features of the business environments in V4 countries, and focuses on the impact of the COVID-19 pandemic on the service sector of V4 countries. The result of this study is the identification of the development perspectives of foreign direct investment in the service sector in V4 countries.

Keywords:

Foreign Direct Investment, Inflow of Foreign Direct Investment, Investment Environment, Investment Agencies, V4, Service Sector, Manufacturing Sector

Obsah

Úvod	7
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	9
1.1 Priame zahraničné investície	9
1.2 Sektorová štruktúra národného hospodárstva	12
1.3 Podpora PZI v krajinách V4	16
2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	22
2.1 Cieľ práce.....	22
2.2 Metódy práce	22
3 Výsledky práce a diskusia.....	24
3.1 Priame zahraničné investície v sektore služieb v krajinách V4.....	24
3.2 Špecifiká krajín V4 z pohľadu zahraničných investorov.....	28
3.4 Vplyv pandémie COVID-19 na sektor služieb krajín V4.....	32
3.5 Diskusia	34
Záver	39
Zoznam použitej literatúry	41

ZOZNAM GRAFOV

Graf 1 Prílev PZI do krajín V4.....	13
Graf 2 Hrubý domáci produkt krajín V4 v mil. eur	16
Graf 3 Prílev PZI do sektoru služieb v mil. eur	25
Graf 4 Prílev PZI do výrobného sektoru v mil. eur	26
Graf 5 Prílev PZI do Poľskej republiky	27
Graf 6 Prílev PZI do SR.....	27
Graf 7 Prílev PZI do Maďarska	27
Graf 8 Prílev PZI do ČR	27

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1 Makroanalýza krajín V4	13
Tabuľka 2 SWOT analýza regiónu V4 z pohľadu zahraničných investorov	37

Zoznam skratiek a značiek

CPI	index spotrebiteľských cien
CPI	index vnímania korupcie
ECB	Európska centrálna banka
EÚ	Európska únia
GCI	index globálnej konkurencieschopnosti
HDP	hrubý domáci produkt
HIPA	maďarská agentúra na podporu investícií, (Hungarian Investment Promotion Agency)
MH SR	Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky
Mld.	miliardy
MMF	Medzinárodný menový fond
NBS	Národná banka Slovenska
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj, (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OSN	Organizácia spojených národov
PAIH	poľská investičná a obchodná agentúra, (Polish Investment and Trade Agency)
PZI	priame zahraničné investície
SARIO	Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu
SR	Slovenská republika
ŠÚ SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky
UNCTAD	Konferencia Spojených národov pre obchod a rozvoj, (United Nations Conference on Trade and Development)
V4	Vyšehradská štvorka
WEF	Svetové ekonomické fórum, (World Economic Forum)
ČR	Česká republika
Cpt	obyvateľ (capita) / per capita – na osobu

Úvod

Priame zahraničné investície (ďalej „PZI“), sa stali základnou súčasťou globálnej ekonomiky, ktorá umožňuje krajinám prístup ku kapitálu, technológiám a novým trhom. PZI okrem poskytovania kapitálu prispievajú k transferu technológií, manažérskych zručností a znalostí, čo zase podporuje ekonomický rast, zamestnanosť a produktivitu (UNCTAD, 2020). Okrem toho majú PZI schopnosť zvýšiť konkurencieschopnosť domácich spoločností, pretože zahraniční investori často zavádzajú do hostiteľských krajín špičkové technológie a nové obchodné praktiky (Dunning, 2001).

Krajiny Vyšehradskej štvorky (ďalej „V4“) medzi ktoré patrí Česká republika (ďalej „ČR“), Maďarsko, Poľská republika a Slovenská republika (ďalej „SR“), prešli v posledných desaťročiach výraznou ekonomickou transformáciou, pričom sektor služieb sa stal dôležitým prispievateľom k ich hospodárstvu. Aliancia V4 bola založená v roku 1991 s cieľom podporovať spoluprácu a integráciu členských štátov v rôznych oblastiach, ako sú politické, ekonomické a kultúrne oblasti (Visegrad Group, 2021). Krajiny V4 zaznamenali v postkomunistickej ére významné zmeny, keď došlo k presunu z centrálne plánovaných ekonomík k trhovo orientovaným ekonomikám. Aj vďaka tejto významnej zmene sa dokázali krajiny V4 stať atraktívnymi destináciami pre zahraničných investorov. V krajinách V4 sú PZI nevyhnutné pre rast odvetvia služieb

Sektor služieb sa postupom času stal kritickou zložkou ekonomík krajín V4 a čoraz viac priťahuje PZI vzhľadom na jeho rastúci význam v mnohých ekonomikách po celom svete. Sektor zahŕňa pestrú škálu odvetví ako cestovný ruch, telekomunikácie, finančné služby a profesionálnejšie služby. V našej práci skúmame najaktuálnejšie údaje o vývoji PZI do sektora služieb a podnikateľské prostredia skúmaných krajín, ktoré sú pre investorov rozhodujúce. Okrem toho posúdime vplyv PZI na rozvoj sektora služieb krajín V4 a identifikujeme potenciálne príležitosti a hrozby podnikateľských prostredí skúmaných krajín.

V dnešnej dobe sa krajiny po celom svete stretávajú s niekoľkými výzvami pri získavaní a udržaní PZI v sektore služieb, ktoré si vyžadujú pozornosť. V poslednom období spoločnosť čelila pandémie, ktorá výrazne ovplyvnila všetky oblasti života vrátane zahraničných investícií v sektore služieb. Napriek týmto prekážkam sa krajiny rozhodli zaviesť rôzne politiky a regulácie, ktoré by mohli pomôcť pri prilákaní a podpore zahraničných investícií v sektore služieb. Inak tomu nebolo ani v prípade krajín V4, ktoré sa rovnako museli so situáciou usporiadať a na vzniknuté problémy a výzvy pružne reagovať.

Tieto opatrenia zahŕňajú rôzne investičné stimuly, zjednodušené administratívne postupy a sektorovo špecifické predpisy.

Cieľom tejto bakalárskej práce je preskúmať perspektívy rozvoja priamych zahraničných investícií v sektore služieb krajín V4. Naša práca bude skúmať vývoj PZI, politiky a regulačné rámce krajín V4, ktoré formovali PZI v sektore služieb a hodnotiť ich efektívnosť pri získavaní a podpore PZI.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

Po skončení socializmu v strednej a východnej Európe sa dopyt a dôležitosť PZI zvyšoval rýchlym tempom. PZI začali byť vnímané ako kľúčový zdroj rastu ekonomík a modernizácie. Nebolo tomu inak ani vo V4, ktoré sú tvorené kultúrne podobnými krajinami – ČR, Maďarsko, Poľská republika a SR. Tieto krajiny sa okrem spoločných hraníc vyznačujú aj podobným historickým vývojom. Tri z nich sú slovanské národy, ktoré patrili do Rakúsko-Uhorska (Rakúska), neskôr boli súčasťou socialistických blokov ako satelitné štáty. Okrem toho Česko a Slovensko do roku 1993 tvorili jednu krajinu. Všetky tieto faktory sa pričínili o transformáciu a determinovali vývoj ekonomík krajín V4 v priebehu rokov.

PZI začali prúdiť do krajín V4 hneď po začiatku transformačného procesu začiatkom 90. rokov. Pre zahraničných investorov boli najatraktívnejšie Maďarsko a Poľská republika. SR a ČR začali vzbudzovať záujem investorov koncom 90. rokov. Napriek špecifickým črtám každej krajiny majú určité podobnosti a pôsobia ako homogénna skupina (Darmo a kol., 2020).

Zvýšením medzinárodného obchodu sa prirodzene začal zvyšovať aj podiel služieb v tvorbe hrubého domáceho produktu (ďalej „HDP“) najvyspelejších ekonomík sveta. Keďže prevažná väčšina služieb nie sú obchodovateľné ani skladovateľné, ale naopak sa musia vyrábať tam, kde sa spotrebúvajú, PZI sú významným prostriedkom na dodávanie služieb na zahraničné trhy. Legislatíva väčšiny krajín Európskej únie (ďalej „EÚ“) často vyžaduje na poskytovanie služieb miestnu pobočku, čo len ďalej podporuje spillover efekty¹ v rámci vývoja a výskumu vedy a techniky a domácu ekonomiku, ak dôjde k vytvoreniu nových pracovných miest pre tuzemcov.

Krajiny V4 sú charakteristické určitými špecifickými znakmi, ktoré ovplyvňujú prílev PZI do týchto krajín. Podrobne sa tejto problematike budeme venovať v nasledujúcich podkapitolách tejto bakalárskej práce.

1.1 Priame zahraničné investície

Problematike priamych zahraničných investícií sa venuje množstvo autorov a organizácií, avšak samostatný pojem PZI nie je jednotne definovaný. Národná banka Slovenska vychádza z definície Medzinárodného menového fondu. Podľa nich možno PZI

¹ **Spillover efekt** alebo aj „efekt prelievania“ je, keď udalosť v jednej krajine má dominový efekt na ekonomiku inej, zvyčajne závislejšej krajiny. Je to vlastne vedľajší účinok PZI – sú aj pozitívne aj negatívne makro udalosti, ktoré môžu spôsobiť. (V. Vujanović, 2013)

definovať ako: „kategóriu medzinárodných investícií, ktorá vyjadruje zámer subjektu, ktorý je rezidentom jednej ekonomiky (priamy investor), získať trvalý podiel v podniku so sídlom v inej ekonomike (podnik priamej investície).“ (NBS, 2023).

Podľa Organizácie spojených národov (OSN) sú PZI definované ako investície založené na dlhodobom vzťahu a trvalom záujme a kontrolou rezidentského subjektu jednej krajiny (priamy zahraničný investor resp. materský podnik) v podniku rezidenta inej krajiny (domáci podnik) (UNCTAD, 2007).

Možno teda konštatovať, že rôzne definície autorov a organizácii prichádzajú k rovnakému záveru – jedná sa o investora zo zahraničia, ktorý investuje do hostiteľskej krajiny.

K obľube PZI v minulosti došlo aj vďaka odolnosti voči finančným krízam v porovnaní s inými formami súkromných kapitálových tokov, napr. portfóliové akciové, dlhové toky, ale aj krátkodobé toky. UNCTAD poznamenáva, že toky PZI sú stabilnejšie a odolnejšie v porovnaní s inými medzinárodnými finančnými tokmi a externými zdrojmi financovania pre rozvojové krajiny (ako sú portfóliové toky a bankové úvery). Štúdie, z ktorých vychádzal UNCTAD tiež odhalili, že vplyv na PZI bol väčší ako makroekonomické premenné, akými sú HDP a obchodné toky. Rôzne recesie alebo globálne krízy môžu mať na PZI negatívny vplyv (UNCTAD, 2006).

Ako sme uviedli v úvodnej časti tejto kapitoly bakalárskej práce, PZI spôsobujú spill-over efekt a to vďaka transferu technológií najmä vo forme nových druhov kapitálových vstupov, čo je za bežných okolností ťažko dosiahnuteľné iba obyčajnými investíciami alebo obchodom tovarov a služieb. S transferom technológií pomocou PZI úzko súvisí aj školenie zamestnancov v nových prevádzkach v hostiteľskej krajine (do ktorej smerujú PZI), aby vedeli s danými technológiami manipulovať, čo dopomôže k tvorbe ľudského kapitálu – vzdelanejším obyvateľom. PZI dopomáhajú integrácii krajín do medzinárodného obchodu, podpore podnikania a vytvoreniu zdravého konkurencieschopného podnikateľského prostredia prostredníctvom podporenia hospodárskej súťaže na domácom trhu. Zisky zarobené vďaka PZI taktiež podporujú domácu ekonomiku vďaka daniam z príjmu právnických osôb v hostiteľskej krajine.

Krajiny po celom svete sa snažia prilákať investorov ponukou daňových úľav, dotácií, finančnej aj nefinančnej pomoci, zvýhodnenej ponuky pozemkov alebo investičných stimulov. Aj napriek kritike a polarite názorov rôznych ekonómov, investičné stimuly zohrávajú dôležitú úlohu pre investora pri rozhodovaní umiestnenia PZI. Tejto problematike

sa budeme podrobne venovať v praktickej časti bakalárskej práce a to v rámci skúmania silných a slabých stránok krajín V4.

V prípade EÚ, podľa vyhlásenia Európskej komisie k roku 2023 má EÚ „jeden z najotvorenejších a najtransparentnejších režimov na svete smerujúcich k priamym zahraničným investíciám (PZI). Investície v EÚ sa premietajú do prístupu k vysoko integrovanému jednotnému trhu, ktorý zahŕňa 500 miliónov spotrebiteľov a investičných príležitostí.“ V4 v tomto smere nie je výnimkou od prístupu do EÚ 1.mája 2004. Ponúkanie investičných stimulov v rámci EÚ musí byť v súlade s legislatívou – nesmie sa narušiť hospodárska súťaž alebo inak ovplyvniť obchod medzi členskými krajinami EÚ. Na prevenciu takýchto situácií bol spracovaný koncept Komisiou a európskymi súdmi, ktorý vykladajú pomoc veľmi široko. Verejná pomoc sa rozumie ako pomoc, ktorá:

- je poskytovaná štátom alebo zo štátnych zdrojov,
- selektívne priznáva príjemcovi ekonomickú výhodu (konkrétny podnik alebo celý sektor),
- narúša alebo hrozí narušením hospodárskej súťaže,
- ovplyvňuje obchod medzi členskými štátmi.

Ako sa uvádza v oficiálnej správe krajín V4 (visegradgroup.eu, 2006), zo začiatku bolo hospodárstvo krajín V4 upriamené na tradičnú výrobu (primárny sektor) a až postupom času došlo k prechodu k odvetviam služieb (r. 1990 – 2000). V posledných rokoch však došlo k opätovnému upriameniu pozornosti na primárny sektor, čo môžeme odsledovať na greenfield² a brownfield³ investíciách do automobilového sektoru v rámci V4. Zároveň je trendom aj vyšší výskyt investorov, ktorí v krajinách V4 reinvestujú zisk. Tieto trendy sú podnietené makroekonomickými podmienkami krajín, keďže investori chcú spraviť rozumné finančné rozhodnutia s najmenšou možnou stratou. Zväčša západoeurópski investori nachádzajú útočisko v krajinách V4 z dôvodu pomerne lacnej a kvalifikovanej pracovnej sily.

² **Greenfield** investícia (investícia na zelenej lúke) je typ PZI, v ktorej materská spoločnosť vytvorí dcérsku spoločnosť v inej krajine a buduje svoje operácie (spoločnosti/firmy/továrne) od základov. (Investopedia.com, 2020)

³ **Brownfield** investícia (investícia na hneďom poli/lúke) je typ PZI, v ktorej spoločnosť alebo vládny subjekt uskutoční akvizíciu existujúcej podnikovej infraštruktúry s cieľom rekonštruovať ju alebo modernizovať, aby sa zvýšila jej konkurencieschopnosť. (P. Baláž, 2000)

1.2 Sektorová štruktúra národného hospodárstva

Podniky pôsobiace na trhu krajiny možno z hľadiska sektorovej štruktúry národného hospodárstva jednoducho rozčleniť do kategórii podľa toho, či sa v ich prípade jedná o output služby alebo hmotného statku. Primárny sektor je tvorený odvetviami produkujúcimi základné suroviny a materiály, t.j. poľnohospodárskym, lesným a rybným hospodárstvom a ťažobným priemyslom. Sekundárny sektor nadväzuje na primárny a je tvorený spracovateľským priemyslom a stavebníctvom. Terciárny sektor, ktorému sa v tejto bakalárskej práci budeme venovať je tvorený ostatnými činnosťami, t.j. všetky druhy služieb (platené aj neplatené), patrí sem obchod, doprava, spoje. Existuje mimo tohto aj kvartérny sektor, v rámci ktorého sú začlenené rýchlo sa rozvíjajúce služby, t.j. informačné služby slúžiace na tvorbu, spracovanie a prenos informácií. Môžeme sem začleniť vedu, školstvo, zdravotníctvo a pod.

Sektor služieb

Výskum v oblasti sektoru služieb je relatívne novou disciplínou. Výskum obchodu a investícií v sektoroch služieb sú omnoho novšieho pôvodu ako sektory tovarov, ktorých výskum siaha až po zakladateľov politickej ekonómie – Adama Smitha a Davida Ricarda. Podľa viacerých zdrojov počiatky výskumu a definovania sektoru služieb ako samostatnej výskumnej jednotky sa začalo až po Uruguajskom kole GATT (1986), kde bol prvý krát samostatne spomenutý sektor služieb (WTO, 1994). Do tohto momentu nami skúmaný sektor nebol nijako rozdeľovaný alebo samostatne spomínaný v ekonomickej literatúre v rámci obchodu s tovarom, investičnej analýze alebo aj pri klasických teóriách ekonómie ako napr. komparatívnych výhod. Legislatívne prekážky spojené s rozmanitosťou, dodávaním a nehmotným charakterom služieb sťažuje samotný výskum a zber dát aj z USA ako najvyspelejšej krajiny s najrozsiahlejšími údajmi o sektore služieb (Kirkegaard, 2012).

V súčasnosti možno sektor služieb považovať za veľmi významný. Naše tvrdenie možno podporiť údajmi z Eurostatu, podľa ktorého služby tvoria okolo 70 % EU HDP a zamestnanosti. Do sektoru služieb začleňujeme organizácie, ktorých predmetom svojho pôsobenia a podnikania sú aspoň jedno z nasledujúcich služieb podľa smernice EÚ o službách (0123/2006) :

- distribúcia (vrátane maloobchodu a veľkoobchodu s tovarom a službami)
- stavebné služby a remeslá,
- služby súvisiace s podnikaním (ako je údržba kancelárie a nábor zamestnancov),
- cestovné kancelárie / cestovné kancelárie,

- služby pre voľný čas (napr. športové centrá a zábavné parky),
- inštalácia a údržba zariadení,
- služby informačnej spoločnosti,
- ubytovacie a stravovacie služby,
- školenie a vzdelávanie,
- prenájom a leasing (vrátane požičovne áut),
- realitné služby,
- pomocné služby pre domácnosť (napr. upratovanie, záhradníctvo a súkromné pestúcky).

Pozitívom sektoru služieb je nízka investičná náročnosť spájaná s podporovaním vedecko-technického rozvoja a vysoký rast produktivity v dôsledku del'by práce vďaka presunutiu mnohých činností zo sekundárneho do terciárneho sektora.

V tejto bakalárskej práci svoju pozornosť venujeme sektoru služieb, pričom osobitú pozornosť upriamujeme na krajiny V4. Pre zabezpečenie komplexného pohľadu na skúmanú problematiku uvádzame základné makroekonomické ukazovatele nami skúmaných krajín.

Tabuľka 1 Makroanalýza krajín V4

	Populácia (v miliónoch)	Nezamestnanosť (v %)	Inflácia (CPI v %)	HDP (USD/capita v tisíckach)	Podiel služieb na HDP (v %, 2021)
ČR	10.167	2.8	15.8	27.6	57.7
Maďarsko	9.689	4.0	24.5	17.3	55.2
Poľská republika	37.654	3.4	16.6	18.3	55.6
SR	5.435	6.8	15.4	20.9	59.9

Zdroj: Vlastné spracovanie autorky podľa Eurostat (2022), The Global Economy(2021), IMF (2022) a OECD (2022)

Vzhľadom na dôraz aktuality údajov sa roky líšia, keďže nie všetky oficiálne dáta sú veľmi aktuálne. Pri populácii je: „obyvateľstvo definované ako všetci štátni príslušníci prítomní v krajine alebo dočasne neprítomní v krajine a cudzinci trvalo usadení v krajine.

Tento ukazovateľ ukazuje počet ľudí, ktorí zvyčajne žijú v určitej oblasti.“ (OECD, 2022). Najväčšiu populáciu z krajín V4 má Poľská republika s 37.654 mil. obyvateľov, pri čom na opačnom konci s najmenším počtom obyvateľov je SR s 5.435 mil. obyvateľov k roku 2022.

SR má taktiež najvyššiu mieru nezamestnanosti, pri čom ČR najnižšiu aj napriek tomu, že nie je najobývanejšou krajinou. Pri nezamestnanosti hovoríme o ľuďoch v produktívnom veku, ktorí sú bez práce.

Inflácia meraná indexom spotrebiteľských cien (CPI) je definovaná ako zmena cien koša tovarov a služieb, ktoré zvyčajne nakupujú špecifické skupiny domácností. Podľa dát z 2022, Maďarsko trpí najvyššou mierou inflácie v rámci V4 s hodnotou 24,5 %. Najnižšia je zas v SR s hodnotou 15,4 %, ale ČR je tesne za SR s mierne vyššou infláciou – 15,8 %.

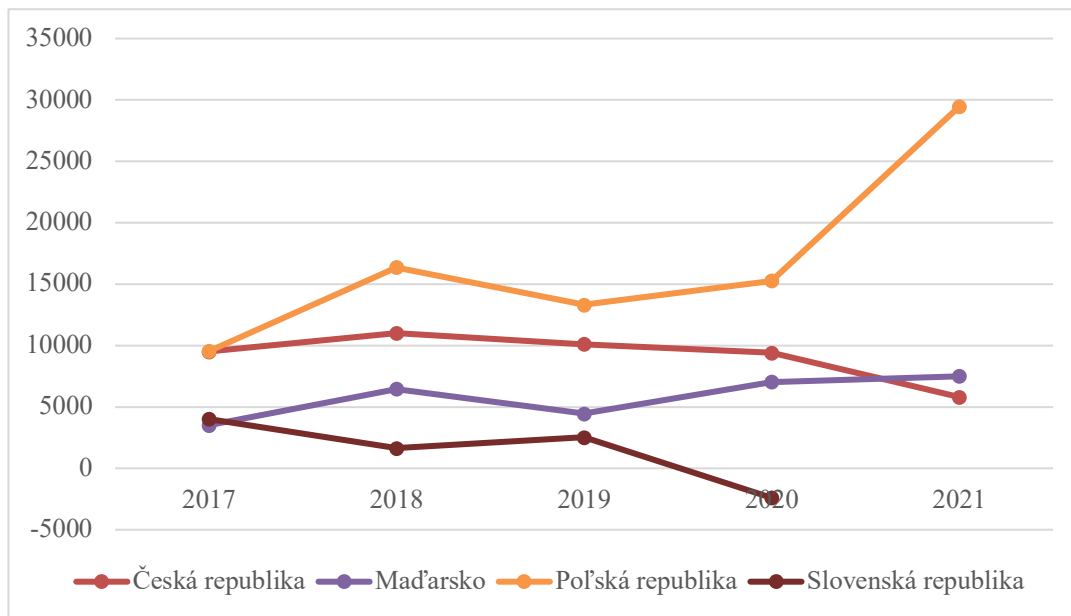
HDP je štandardnou mierou pridanej hodnoty vytvorenej výrobou tovarov a služieb v krajine počas určitého obdobia. Hodnoty sú dané v usd/cpt - amerických dolároch na osobu. Najvyšší HDP per capita má ČR – 27.6 tisíc, následne SR – 20.9 tisíc, Poľská republika s 18.3 usd/cpt až napokon Maďarsko s 17.3 tisíc usd/cpt.

V rámci ukazovateľa podielu služieb na HDP sa zarátali služby týkajúce sa cestovného ruchu, finančné, zdravotné, vzdelávacie a mnohé ďalšie služby. Najvyšší podiel služieb na HDP v rámci krajín V4 má SR s 59,88 %, pri čom najmenšiu má Maďarsko s 55,2 %. Maďarsko nemá ďaleko od Poľskej republiky (55,61 %) kde rozdiel tvorí 0,41 % a ČR (57,72 %) tiež nemá ďaleko od SR, kde rozdiel tvorí 2,16 %.

Na základe dát môžeme vidieť, že sú si krajiny V4 veľmi podobné aj rozvojom a nelíšia sa nijak diametrálne vo vybraných makro ukazovateľoch, až na veľkosť populácie. Možno odpozorovať, že ČR aj napriek menšej populácii ako Poľská republika (s najvyššou populáciou V4) napreduje s menšou mierou inflácie, vyšším HDP a najnižšou mierou nezamestnanosti.

Pre komplexnejšie chápanie prílevu PZI do krajín V4 si v nasledujúcom grafe zobrazíme prílev PZI do krajín V4. V tomto grafe si môžeme bližšie pozrieť, ako sa v posledných rokoch (2017 – 2021) menili prílevy PZI do krajín V4 a aké sú hlavné trendy a zmeny v tomto sektore.

Graf 1 Prílev PZI do krajín V4

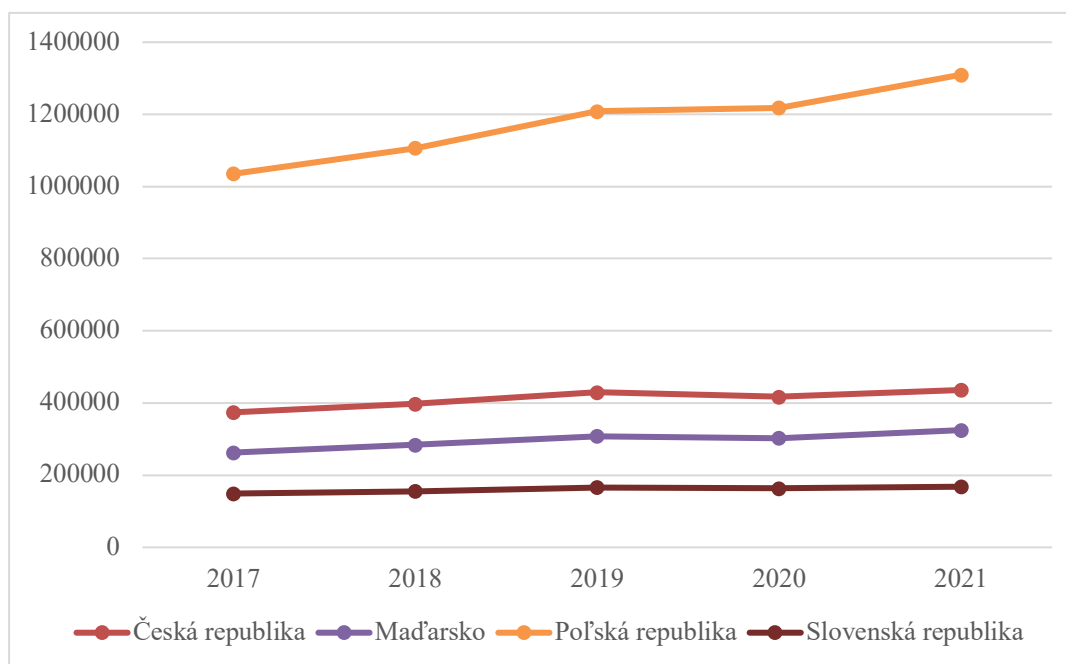
Zdroj: Vlastné spracovanie autorky podľa OECD (2023)

Spomedzi krajín V4 je Poľská republika najväčším príjemcom PZI za posledné desaťročie a naďalej pokračuje v trende rastu. ČR a Maďarsko sa na 2. mieste striedajú počas rokov v príleve PZI do krajiny, pri čom SR má najnižší počet prílevu PZI. V roku 2020 bol v SR zaznamenaný väčší odlev ako prílev PZI. Najväčšie zdroje PZI v týchto krajinách pochádzajú z iných európskych krajín a Spojených štátov amerických.

V tomto prípade krajiny s vzostupnou trajektóriou prílevu PZI naznačujú rastúcu dôveru investorov a čoraz atraktívnejšie investičné prostredie. Graf nám zobrazuje aj občasné výkyvy a rozdiely medzi krajinami, pričom tieto výkyvy nám ukazujú možnú investičnú príležitosť pre zahraničných investorov. Variácie medzi krajinami nám dokazujú jedinečnú ekonomickú situáciu v každej krajine V4.

Jedným zo základných faktorov, ktoré ovplyvňujú HDP krajín, sú PZI. Z tohto dôvodu si zobrazíme vývoj HDP v miliónoch eur v krajinách V4 za posledné roky (2017 – 2021). Tento graf nám umožní bližšie sa pozrieť na ekonomický vývoj krajín V4 a zistiť, ako sa tieto krajiny vyvíjajú v porovnaní s ostatnými krajinami v regióne V4.

Graf 2 Hrubý domáci produkt krajín V4 v mil. eur

Zdroj: Vlastné spracovanie autorky podľa OECD (2023)

Na grafe je znázornený vývoj HDP v krajinách V4, kde môžeme vidieť rastový trend vo všetkých krajinách bez väčších výkyvov. Predpokladáme premietnutie dopadu pandémie COVID-19 na pokles HDP medzi rokmi 2019 a 2020 v ČR, Maďarsku a SR. Poľsko ako jediné v tomto časovom rozmedzí nezaznamenalo pokles, ale naopak nárast HDP.

Ak porovnáme grafy vývoja HDP a prílevu PZI v krajinách V4, vidíme ich vzájomnú súvislosť. V období, keď do krajín V4 prúdili vyššie prílevy PZI, zvyčajne dochádzalo aj k rastu HDP. Naopak, obdobie nižšieho prílevu PZI sa často prejavilo nižším ekonomickým rastom. Dá sa teda povedať, že medzi prílevom PZI a vývojom HDP v krajinách V4 existuje pozitívna korelácia, ktorá však nie je pravidlom. Rast HDP sa často uvádza v rôznych štúdiách ako pozitívny aspekt prílevu PZI v krajinách po celom svete a nie je tomu inak ani v krajinách V4.

1.3 Podpora PZI v krajinách V4

Bez ohľadu na krajinu, kde investor zvažuje realizáciu projektu, je nevyhnutné vypracovať podrobný plán projektu, v ktorom bude detailne popísaný charakter projektu, investíciu ktorú plánuje urobiť, počet pracovných miest, ktoré plánuje vytvoriť, technologické prínosy projektu a výskumné a vývojové aspekty projektu. Tento popis projektu sa musí spraviť v dostatočnom časovom predstihu v rámci procesu, pretože tento plán ďalej ovplyvní výšku stimulu/pomoci, ktorý môže dostať. Cieľom tejto podkapitoly bude preskúmať pôsobenie investičných agentúr.

Jeden zo spôsobov ako krajiny V4 sa snažia zatriktívniť svoje podnikateľské prostredie pre investorov je prostredníctvom investičných agentúr, ktoré si následne preskúmame. Investičné agentúry slúžia ako sprostredkovateľ medzi zahraničnými investormi a firmami daných krajín. Tieto inštitúcie ponúkajú množstvo ukazovateľov vzťahujúcich sa na konkrétnu krajinu a prezentujú výhody danej krajiny, čím sa snažia zahraničných investorov prilákať.

Sídla agentúr členských štátov EÚ na podporu investícií, ktoré poskytujú informácie o investičných príležitostiach, krokoch, ktoré sa majú prijať, a platných pravidiel sú v ČR – Czech Invest, SR – SARIO, Maďarsko – HIPA, Poľská republika – PAIH.

Czech Invest

Czech Invest je agentúra pre podporu podnikania a investícií v ČR. „Agentúra CzechInvest napĺňa kľúčovú úlohu v oblasti podpory podnikania a investícií v jej komplexnej podobe. Unikátne spojenie regionálneho, centrálného a medzinárodného pôsobenia zaisťuje integritu služieb a schopnosť prepájať globálne trendy s regionálnymi podmienkami v ČR. Jedným z hlavných cieľov CzechInvestu je premena ČR na inovačného lídra Európy. CzechInvest je štátnou príspevkovou organizáciou podriadenou Ministerstvu priemyslu a obchodu SR. Založený bol v roku 1992.“ (AFI, 2023).

Medzi služby, ktoré Czech Invest ponúka patrí (MZV CZ, 2023):

- kultivácia podnikateľského a investičného prostredia vo všetkých regiónoch ČR,
- propagácia českej ekonomiky, technológií a výskumu a vývoju v zahraničí,
- asistencia českým firmám pri vstupe na zahraničné trhy.
- rozvoj potenciálu českých technologických firiem,
- motivácia zahraničných investorov,
- podpora smart investícií⁴,
- rozvoj a kultivácia startupov⁵.

Podľa oficiálnej stránky CzechInvest (2023) možno definovať nasledujúce výhody krajiny, ktoré môžu motivovať zahraničných investorov k výberu danej krajiny:

- členstvo v EÚ,

⁴ **Smart investície** sú strategické a výskumom podložené investičné rozhodnutia, zamerané na dlhodobé zisky a minimalizáciu rizika.

⁵ **Startup** je novozaložená spoločnosť s inovatívnym produktom alebo službou, ktorá rýchlo rastie a usiluje o veľký trhový podiel.

- výkonnosť a motivácia zamestnancov,
- vysoká pridaná hodnota,
- kvalita a dostupnosť lokálnych dodávateľov,
- platobná morálka,
- akademické vzdelanie,
- podpora startupov.

CzechInvest je v pôsobnosti 30 rokov, za ktorých do ČR priviedli investorov z viac ako 57 krajín sveta. K januáru 2023 úspešne realizovali 2091 investičných projektov vo výške 1,15 biliónov českých korún, ktoré vytvorili viac ako 307 tisíc pracovných miest. K najväčším investíciám, ktoré sa podarilo prilákať do ČR vďaka CzechInvest patrí: Hyundai (automobily), Siemens (technológia) a Stora Enso (drevárska spoločnosť) (CzechInvest, 2023).

HIPA – Hungarian Investment Promotion Agency

Maďarská agentúra na podporu investícií (HIPA) je národná organizácia na podporu investícií riadená Ministerstvom zahraničných vecí a obchodu. „Maďarská agentúra na podporu investícií (HIPA) bola založená na základe vládneho nariadenia s cieľom poskytovať odbornú pomoc zahraničným spoločnostiam, ktoré majú v úmysle investovať v Maďarsku. Našou úlohou je podporovať realizáciu kľúčových cieľov vlády na podporu investícií a posilňovať bilaterálne a multilaterálne medzinárodné ekonomické vzťahy.“ (Pharmaboardroom, 2016).

Medzi služby, ktoré HIPA ponúka patrí (HIPA, 2023):

- jednorazové a bezplatné manažérske poradenstvo,
- špecializované projektové konzultácie od začiatku projektu,
- zhromažďovanie informácií potrebných na rozhodovanie
- na mieru šité firemné informácie o dostupnej štátnej pomoci,
- organizovanie odborných podujatí, školiacich programov, ako aj návštev na mieste a referenčných návštev,
- reinvestičná pomoc.

Podľa oficiálnej stránky HIPA (2023) možno definovať nasledujúce výhody krajiny, ktoré môžu motivovať zahraničných investorov k výberu danej krajiny:

- daňové výhody a stimuly,
- nízke náklady na založenie spoločnosti,

- vysoko kvalifikovaná pracovná sila,
- prístup k univerzitám svetovej úrovne,
- kvalitní dodávatelia,
- pokročilá obchodná a dopravná infraštruktúra,
- VIP peňažný grant.

Od svojho založenia v roku 2014 sa prostredníctvom HIPA uzavrelo 1 914 obchodov, ktoré viedli k investíciám v objeme 36 miliárd EUR a viac ako 130 000 nových pracovných miest v Maďarsku. K najväčším investíciám ktoré sa podarilo HIPA sprostredkovať patrí napr. Mercedes-Benz, Samsung (CFI, 2022).

PAIH – Polish Trade & Investment Agency

„Poľská investičná a obchodná agentúra (PAIH) je poradenská inštitúcia pôsobiaca v spolupráci so skupinou Polish Development Fund Group (PFR) pod vedením Ministerstva hospodárskeho rozvoja a technológie. Pôsobí ako v Poľsku, tak aj prostredníctvom svojej siete kancelárií po celom svete. Posilňuje uznanie poľských značiek na medzinárodných trhoch, propaguje domáce produkty a služby, ako aj technologické riešenia vyrobené v Poľsku.“ (Expo.gov.pl, 2020)

Medzi služby, ktoré PAIH ponúka patrí (PAIH, 2023):

- exportné poradenstvo,
- investičné poradenstvo,
- sprostredkovanie školení, audit a propagáciu investičných nehnuteľností, spoluprácu pri organizácii podnikateľských misií a komunikačnú podporu pri realizácii spoločných projektov,
- prenájom konferenčného centra a kancelárskych priestorov vo Varšave,
- podpora pre Ukrajinu – pomocný program pre Ukrajinské spoločnosti.

Podľa oficiálnej stránky PAIH (2023) možno definovať nasledujúce výhody krajiny, ktoré môžu motivovať zahraničných investorov k výberu danej krajiny:

- ekonomická stabilita a zdravá ekonomika,
- investičný potenciál,
- strategická poloha v srdci Európy,
- štatistika ľudského kapitálu a krajiny,
- odbornosť v rôznych odvetviach,

- inovatívna krajina s obrovskou schopnosťou rastu,
- obyvateľstvo nie je príliš zadlžené v porovnaní s V4.

PAIH neuvádza konkrétne údaje o najväčších firmách, ktoré investovali do Poľska prostredníctvom ich agentúry, ale uvádza údaje o najväčších investorov ako krajiny. Najväčšími investormi z hľadiska finančných výdavkov v roku 2021 boli: Južná Kórea, ktorá investovala 1,9 miliardy EUR v Poľsku a vytvorila 1967 pracovných miest, Nemecko, ktoré realizovalo projekty v hodnote 155 miliónov EUR a vytvorilo 192 pracovných miest, a USA, ktorých investori plánovali investície v celkovej výške 363,91 miliónov eur, čím vzniklo 5 414 pracovných miest (PAIH, 2022).

SARIO – Slovak Investment and Trade Development Agency

Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu (SARIO) je štátnou agentúrou SR a spadá do pôsobnosti Ministerstva hospodárstva SR. „Poslaním Slovenskej agentúry pre rozvoj investícií a obchodu je akcelerovať investičný, exportný a inovačný potenciál Slovenska s cieľom vytvoriť technologické centrum atraktívne pre zahraničných investorov, odborníkov a potenciálnych obchodných partnerov.“ Slúži ako sprostredkovateľ informácií pre prichádzajúcich investorov a etablované spoločnosti v SR. Stálym cieľom agentúry je rozvíjať exportný potenciál v globálne konkurencieschopných teritóriách, podporovať expanziu etablovaných firiem a zahraničných investícií a zvyšovať zamestnanosť v odvetviach s vysokou pridanou hodnotou vo všetkých regiónoch v súlade so stratégiou a hospodárskou politikou vlády SR (Eurofond, 2022).

SARIO poskytuje domácim i zahraničným investorom široké portfólio služieb na mieru. Týmto chcú akcelerovať investičný, exportný a inovatívny potenciál Slovenska so zámerom vytvoriť z krajiny technologické centrum atraktívne pre zahraničných investorov, expertov a potenciálnych obchodných partnerov.

Medzi služby, ktoré SARIO ponúka patrí (SARIO, 2023):

- poradenstvo pri zakladaní spoločnosti na Slovensku,
- poskytovanie informácií o slovenskom investičnom a podnikateľskom prostredí,
- konzultácie k schéme regionálnej investičnej pomoci,
- asistencia spojená s výberom lokality a nehnuteľností,
- tvorba sektorových prehľadov a iných materiálov,
- identifikácia potenciálnych lokálnych dodávateľov a poskytovateľov služieb,

- inovačný sourcing.⁶

Podľa oficiálnej stránky SARIO (2023) možno definovať nasledujúce výhody Slovenska, ktoré môžu motivovať zahraničných investorov k výberu krajiny:

- výhodná poloha,
- bezpečnosť a stabilita,
- členstvo v eurozóne,
- kvalifikovaná dostupná pracovná sila,
- produktivita práce,
- zlepšujúce podnikateľské prostredie,
- otvorenosť ekonomiky.

K najväčším investíciám na Slovensku, ktoré SARIO sprostredkovalo patrí napr. Jaguar Land Rover vo výške 1 407 mil. eur (2 800 nových pracovných miest), KIA Hyundai vo výške 694 mil. eur. (2 300 nových pracovných miest) alebo Volkswagen vo výške 500 mil. eur (2 000 nových pracovných miest) (SARIO, 2023). „Agentúra SARIO v roku 2021 úspešne uzatvorila 29 investičných projektov, ktorých realizácia má potenciál vytvoriť takmer 3 250 nových priamych pracovných miest a sumárna výška investícií by mala dosiahnuť 464 mil. EUR. Až 55 % projektov má výrazný potenciál pre vytváranie vyššej pridanej hodnoty.“ (Eurofound, 2022).

⁶ **Inovačný sourcing** - prepájanie lokálnych technologických spoločností, pôsobiacich predovšetkým v sektore Priemyslu 4.0 s prevádzkami výrobných či logistických podnikov, ktoré plánujú zavádzať nové inovatívne riešenia s cieľom zefektívniť a optimalizovať svoje procesy

2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

PZI majú veľký význam pre rozvoj národných hospodárstiev hostiteľských krajín. V rámci národného hospodárstva plynú do viacerých sektorov, pričom v poslednom období možno pozorovať sektor služieb ako významný v tejto súvislosti. Práve uvedené skutočnosti viedli k stanoveniu hlavného cieľa a parciálnych cieľov, ktoré uvádzame v tejto podkapitole. V druhej podkapitole popisujeme metodiku práce, ktorá je použitá pri písaní bakalárskej práce.

2.1 Cieľ práce

Hlavným cieľom bakalárskej práce je na základe preskúmania súčasného stavu PZI v sektore služieb v krajinách V4 identifikovať možné perspektívy ich rozvoja v budúcnosti.

Pre komplexnejšie preskúmanie našej problematiky sme si stanovili následne parciálne ciele:

- preskúmať vývoj PZI v krajinách V4,
- porovnať PZI plynúce do sektoru služieb s primárnym sektorom v národnom hospodárstve krajín V4,
- definovať možné perspektívy rozvoja krajín v tejto oblasti,
- preskúmať investičné/podnikateľské prostredie krajín V4
- preskúmať dopad COVID-19 na sektor služieb krajín V4.

2.2 Metódy práce

V tejto časti uvedieme metodológiu využitú pri spracovaní bakalárskej práce. Pri jej vypracovaní sme čerpali z rôznych knižných a elektronických zdrojov domácej a zahraničnej literatúry ako aj z internetových zdrojov, pričom tie tvoria predovšetkým oficiálne stránky inštitúcií v skúmaných krajinách. V rozsahu celej práce pracujeme s najaktuálnejšími dátami k roku 2023 avšak pre komplexné spracovanie skúmanej problematiky a možnosť údaje porovnať uvádzame aj dáta z predchádzajúcich rokov.

V prvej kapitole našej bakalárskej práce spravíme rozsiahly výber zdrojov aby čo najkomplexnejší pohľad na PZI vo všeobecnosti a následne sme s využitím metódy dedukcie prejdeme od všeobecného definovania PZI ku konkrétnemu sektoru – k sektoru služieb. V prvej podkapitole sa zameriame na históriu a súčasnú teóriu o PZI, kde sme informácie popísali a použili logickú indukciu spolu so syntézou v závere podkapitoly, kde zhŕňame základné zistenia vzťahujúce sa na PZI. Následne vyhladávame a získavame čo najaktuálnejšie údaje o PZI z oficiálnych zdrojov (štátne inštitúcie krajín V4) za posledné

roky, aby sme mohli podrobnejšie sledovať toky PZI do krajín V4. Tieto toky sme na konci 1. kapitoly spracovali pomocou grafického zobrazenia (grafu), v ktorom uvádzame vývoj PZI v rokoch 2017 až 2021 pre zabezpečenie lepšieho prehľadu uvádzaných informácií.

V druhej podkapitole sme sa zamerali na deskripciu sektorovej štruktúry národného hospodárstva, keďže zameraním našej bakalárskej práce je sektor služieb. Spracovali sme vybrané makroekonomické špecifiká krajín, ktoré sme dali do tabuľky, čím sme zabezpečili lepšiu prehľadnosť poskytovaných údajov a zároveň bolo možné s využitím metódy komparácie jednotlivé makroekonomické údaje o skúmaných krajinách porovnať. Spravili sme syntézu údajov, teda formulovali záverečné spoločné charakteristiky krajín vychádzajúc z makroekonomických ukazovateľov skúmaných krajín. Následne sme spracovali prehľad štatistických údajov vzťahujúcich sa na prílev PZI do krajín V4, kde sme graficky zobrazili chronologický vývoj množstva PZI plynúcich do krajín V4. Chronologické grafické zobrazenie sme využili aj pri porovnaní PZI plynúcich do sektoru služieb a primárneho (výrobného) sektoru, ktorý sme podrobnejšie skúmali v tretej kapitole.

V tretej podkapitole sme opísali pôsobenie investičných agentúr na podporu PZI v krajinách V4, kde sme definovali služby, ktoré dané agentúry ponúkajú investorom čím zlepšujú atraktivitu investičného prostredia. Využitá tu bola aj vedecká metóda analýza, vďaka ktorej sme preskúmali agentúry.

V tretej kapitole porovnávame sektor služieb spolu s výrobným (primárnym) sektorom. Následne sme preskúmali investičné prostredie krajín a porovnali ich napr. pomocou indexu korupcie (CPI).

V závere uvedenej kapitoly kriticky nazeráme na skúmanú problematiku a naše tvrdenia možno podporiť/resp. vyvrátiť tvrdeniami niekoľkých autorov, resp. medzinárodných organizácií.

3 Výsledky práce a diskusia

Sektor služieb sa stal kľúčovou hnacou silou inovácií, rozvoja a dôležitým zdrojom prílevu PZI. Je potrebné mu venovať pozornosť pretože v súčasnom globalizovanom prostredí krajiny V4 (ako aj iné) nechcú byť zamerané len na výrobu ako tomu bolo počas socializmu, a je potrebné naďalej diverzifikovať a transformovať štruktúru národného hospodárstva. Sektor služieb odohráva dôležitú rolu pri ekonomickom raste a rozvoji, keďže významne prispieva k tvorbe HDP, zamestnanosti a inováciám. Lepšie pochopenie vplyvu PZI na ekonomiky V4 môže pomôcť napríklad s implementáciou stratégií na zefektívnenie využívania alebo prilákania PZI.

V našej práci sa venujeme vývoju PZI v sektore služieb za posledných 5 rokov, podnikateľským prostrediam skúmaných krajín a definovaniu ich výhod a nevýhod.

3.1 Priame zahraničné investície v sektore služieb v krajinách V4

PZI prispievajú ekonomickému rastu krajín, pri čom sa krajiny viac internacionalizujú ako dôsledok medzinárodných transakcií/investícií. Prílev PZI do sektora služieb zaznamenal rast najmä v 90. rokoch 20. storočia, do konca do roku 2002 predstavovali služby 60% svetového objemu PZI (The World Bank, 2008). Z pohľadu motivácie a stratégie transnacionálne korporácie sú PZI do sektoru služieb typické pre trhovo orientované investície.

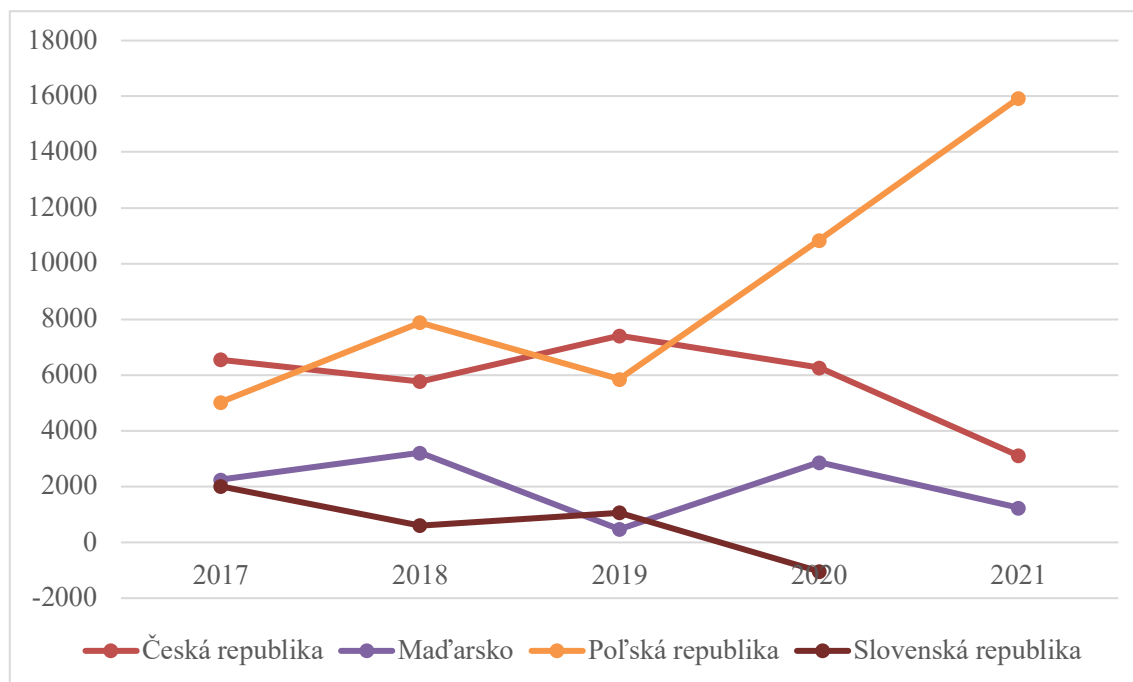
Vo výrobnom sektore, mnohí autori uvádzajú „tercializáciu“ sektorov, ku ktorej má dochádzať práve vďaka prudkému rozvoju sektoru služieb. V minulosti sa presadzovali tvrdenia, že sektor služieb nadobudne vedúce postavenie v rámci hospodárstva a dôjde až k zániku priemyslu/výrobkovo orientovaných odvetví národného hospodárstva (Národný úrad pre ekonomický výskum, 2022).

V posledných desaťročiach sa zahraničné vlastníctvo výrazne zvýšilo v sektoroch finančných služieb aj výroby automobilov. Európska centrálna banka (ECB) uvádza, že percentuálny podiel celkových aktív držaných zahraničnými úverovými inštitúciami vo finančnom sektore bol v roku 2017 91,7 %, čo je pokles z 96,8 % v roku 2007 (Európska komisia, 2019).

Cieľom tejto kapitoly bude preskúmať stav PZI prúdiacich do sektoru služieb za posledných 5 rokov (2017 – 2021) a porovnať ich s výrobným sektorom v krajinách V4.

V nasledujúcom grafe uvádzame vývoj prílevu PZI do sektoru služieb v miliónoch eur v časovom horizonte od roku 2017 do roku 2021. Tento graf umožňuje sledovať dynamiku prílevu PZI do sektoru služieb a jeho vývoj v priebehu času.

Graf 3 Prílev PZI do sektoru služieb v mil. eur

Zdroj: Vlastné spracovanie autorky podľa OECD (2022)

Na začiatku nami sledovaného obdobia (2017) prúdilo najviac PZI do ČR (6 917 mil. usd), následne Poľskej republiky (5 310 mil. usd) až najmenej do SR (2 131 mil. usd) a Maďarska (2 374 mil. usd).

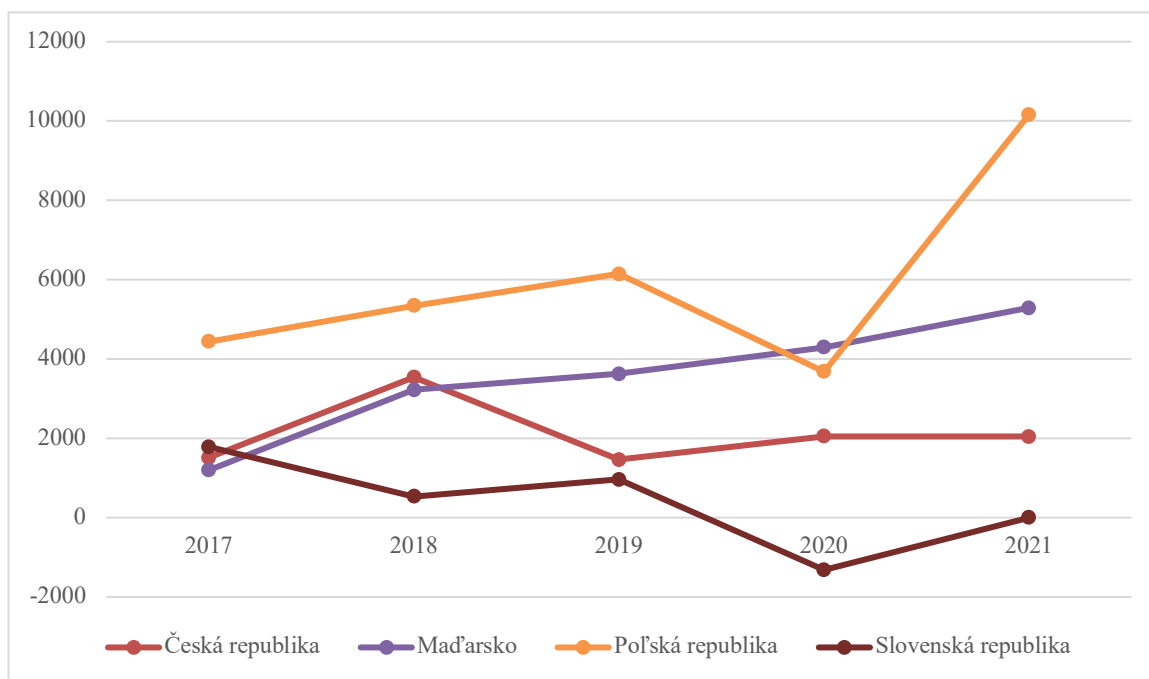
Do sektoru služieb v roku 2017 prúdilo do SR najmenej PZI, v nasledujúcom roku, tieto PZI ešte poklesli. K zmene došlo v roku 2019, kedy PZI v službách plynúce do SR presiahli úroveň PZI do rovnakého sektoru v Maďarsku. V roku 2020 PZI v službách do SR opäť poklesli, čo možno pripísať aj pandémie COVID-19. Kontrastný príklad tohto roku možno sledovať v Maďarsku, kde PZI do sektoru služieb vzrástli o 6-násobok oproti predošlému roku. Bolo tomu tak vďaka značným investíciám z Ázijských krajín v Maďarsku, konkrétne až 907 projektov, ktoré sprostredkovala HIPA (HIPA, 2023). Môžeme na základe podobnosti prílevu PZI SR s ČR predpokladať, že v roku 2021 naďalej bude prílev PZI klesať.

Totožný vývoj možno pozorovať v prípade Poľska, ktoré sa v rokoch 2017 – 2019 striedalo s Českom o prvenstvo prílevu PZI, a však od 2020 zaznamenala Poľská republika takmer trojnásobný prílev PZI oproti predošlému roku. Na rozdiel od Maďarska boli investori v Poľsku najmä z EÚ a následne USA. Trend rastu však naďalej pretrváva aj v najaktuálnejších dátach z roku 2021, pri čom v ČR naopak došlo k výraznému poklesu

o vyše dvojnásobok medzi rokom 2020 a 2021. ČR spolu so SR majú rovnaké trendy rastu a poklesu s rozdielom v číslach.

Nasledujúci graf zobrazuje vývoj prílevu PZI do výrobného sektoru v mil. eur v časovom horizonte od roku 2017 do roku 2021. Umožňuje nám sledovať výkyvy v PZI do výrobného sektoru za posledné roky.

Graf 4 Prílev PZI do výrobného sektoru v mil. eur

Zdroj: Vlastné spracovanie autorky podľa OECD (2022)

Podľa najaktuálnejších dát najviac PZI do výrobného sektoru krajín V4 prúdilo do Poľskej republiky v hodnote 4 437 mil. eur, následne Maďarska, ČR a SR. Významný nárast PZI zaznamenala Poľská republika v roku 2021, kde sa prílev oproti predošlému roku (2020) takmer strojnásobil na 10 mil. eur.

K číslu 4 437 mil eur, ktoré Poľská republika dosahovala už v roku 2017 sa priblížilo jedine Maďarsko, aj to až v roku 2021 s prílevom 4 291 mil. eur. Maďarsko v rámci skúmaných krajín figuruje ako krajina s druhým najvyšším prílevom PZI do výrobného sektoru. Taktiež má trend rastu bez žiadneho poklesu za posledných 5 rokov.

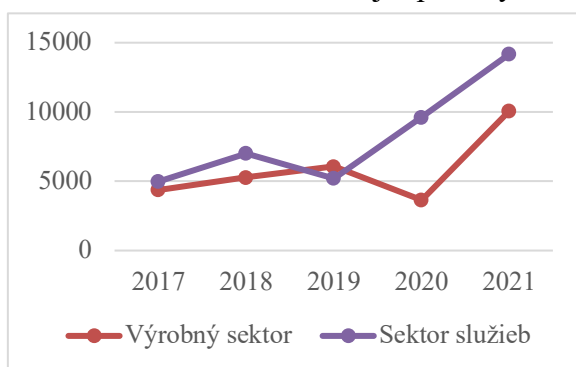
Najnižší prílev PZI v sektore zaznamenáva ČR spolu so SR. Za skúmané obdobie v roku 2017 dosiahlo najnižší prílev – 1 512 mil. eur. a najvyšší v roku 2018 – 3 539 mil. eur, kedy ČR v rámci V4 dosiahlo druhý najvyšší prílev PZI do výrobného sektoru. Podľa najaktuálnejších dát však ČR nezaznamenalo výraznejší prílev do skúmaného sektoru.

SR v roku 2017 figurovala v rámci V4 ako druhá s najvyšším prílevom PZI do skúmaného sektoru – 1 785 mil. eur, a však trend sa neudržal.

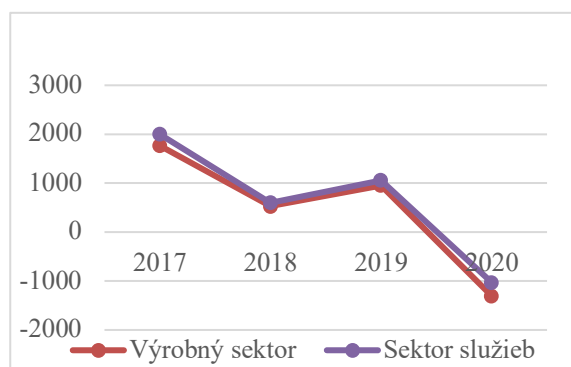
Najaktuálnejšie dáta o príleve PZI do výrobného sektoru SR z roku 2021 nie sú zverejnené rovnako ako pri službách, ale na základe trendu prílevu PZI do SR za posledné roky môžeme predpokladať, že SR v porovnaní s ostatnými krajinami V4 bude mať najmenší prílev PZI do tohto sektoru.

Preskúmanie prílevu PZI do sektoru služieb v porovnaní s výrobným sektorom nám umožňuje lepšie pochopiť, kde sa v týchto krajinách skrýva potenciál ekonomického rastu a možného rozvoja. Porovnaním prílevu PZI do jednotlivých sektorov vieme identifikovať výrazné rozdiely a trendový vývoj, ktorý môže mať vplyv na budúcu ekonomickú situáciu v regióne. V nasledujúcich grafoch si zobrazíme prílev PZI do jednotlivých krajín V4 do sektoru služieb a výrobného sektoru.

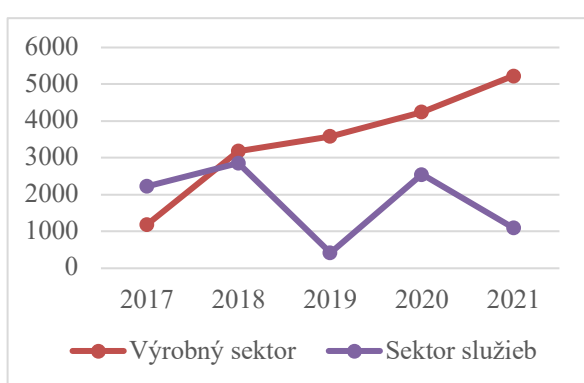
Graf 5 Prílev PZI do Poľskej republiky

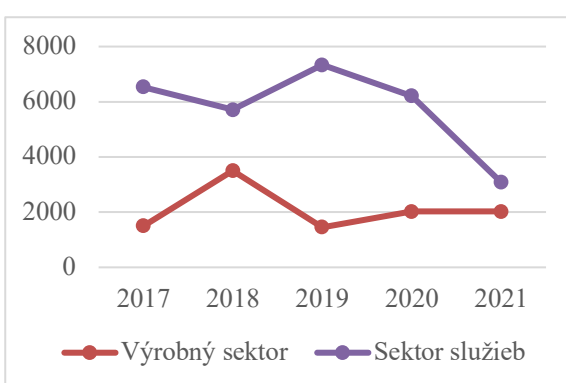
Graf 6 Prílev PZI do SR

Graf 7 Prílev PZI do Maďarska

Graf 8 Prílev PZI do ČR

Zdroj: Vlastné spracovanie autorky podľa OECD (2023)

Ak sa pozrieme na členenie prílevu PZI podľa krajín, Poľsko bolo za posledných päť rokov najväčším príjemcom prílevu PZI do výrobného sektora aj sektora služieb v regióne

V4. Česká republika a Slovensko však tiež prilákali významný prílev PZI do oboch sektorov, zatiaľ čo Maďarsko dostalo viac PZI do výrobného sektora ako do sektora služieb.

Je zrejmé, že medzi výrobným sektorom a sektorom služieb v krajinách V4 existujú určité rozdiely v trendoch a úrovniach prílevu PZI. Oba sektory zaznamenali za skúmané obdobie nerovnomerný vývoj a výkyvy. Tieto rozdiely majú významný vplyv na ekonomický rast v jednotlivých krajinách a vyžadujú si pozornosť politických činiteľov. Je nevyhnutné vedieť, kde je potenciál rastu, a podporovať rozvojovú politiku v týchto oblastiach. Z tohto dôvodu je potrebné tieto trendy neustále sledovať a na základe získaných informácií prijímať vhodné opatrenia.

3.2 Špecifiká krajín V4 z pohľadu zahraničných investorov

Česká republika

ČR patrí medzi najväčších príjemcov PZI do strednej Európy. K najväčším zahraničným investorom ČR patrí Holandsko, Luxembursko a najmä Nemecko, pri čom je od všetkých veľmi silno závislé. Z tohto dôvodu česká vláda pristúpila k reformám, ktoré majú diverzifikovať štruktúru exportného trhu a exportné možnosti krajiny. CzechInvest spustil iniciatívu „uvítacieho balíčku“ a na uľahčenie imigračnej procedúry zahraničných investorov, ktorý potrebujú povolenie na prácu či pobyt v ČR teraz ponúkajú aj vízovú podporu. V roku 2019 bol vydaný zákon, ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2020, v ktorom sa zrušili stimuly na investície zamerané na rast nízko kvalifikovanej pracovnej sily, čím sa obmedzili stimulačné platby. Zahraniční investori môžu podľa nového zákona získať investičné stimuly na strategické investície, ktoré sú definované ako investície prinášajúce pre ČR významné výhody, ako je vytváranie nových pracovných miest, zvyšovanie exportu krajiny či podpora výskumu a vývoja. Takýmto spôsobom sa môže ďalej znižovať miera nezamestnanosti, keďže sa vytvoria nové pracovné miesta pre absolventov vysokých škôl. Tieto podporované stimuly zároveň zahŕňajú úľavu na dani z príjmu právnických osôb, úľavu na dani z majetku, peňažné granty a podporu vzdelávania. Očakávaný ekonomický dopad, lokalita a veľkosť investície sú faktory, ktoré ovplyvnia výšku stimulov (CzechInvest, 2020).

ČR má jednu z najnižších mier nezamestnanosti v EÚ, pričom ľudský kapitál je kvalitný. Pozitívom je aj stabilný bankový systém, ktorý je nezávislý od eura a udržiava si pevnú pozíciu na trhu, čím sa upevňujú aj medzinárodné vzťahy. Priemyselná výroba

v Česku má dlhoročnú históriu a pre investorov môže predstavovať potenciál na rozvíjanie tohto priemyslu.

Pre investorov môže v ČR predstavovať negatívum vysoká závislosť na exporte a PZI, z čoho sa vytvára hospodárstvo citlivé na zmeny hlavne počas kríz/výpadkov v medzinárodných obchodných reťazcoch. Táto závislosť môže byť odpozorovaná hlavne v automobilovom a výrobnom priemysle, kde všetky krajiny V4 boli zasiahnuté v automobilovom priemysle výpadkom rôznych súčiastok či už kvôli lockdownom spojených s pandémiou COVID-19 alebo vojna na Ukrajine od roku 2022. Skepticizmus voči euru a používanie lokálnej meny (CZK) naďalej môže z dlhodobého hľadiska znižovať konkurencieschopnosť ČR, pomalé reformy súdnictva a legislatív kvôli politickej histórii vládnych koalícií a nedostatok pracovnej sily spojené so starnutím obyvateľstva môže predstavovať prekážky pre investorov. Problém pre investorov predstavujú aj regionálne rozdiely, či už v infraštruktúre, vzdelanosti ĽK, zamestnanosti, bohatstve,.. 70% všetkých PZI smerovalo do hlavného mesta Praha. Podiel PZI na regionálnom HDP v Prahe je viac ako dvojnásobný oproti celoštátnemu priemeru, pri čom polovica krajov ČR zaostáva. Okrem toho sa regionálne rozdiely od vstupu do EÚ neustále zväčšujú.

Zaujímavosťou však je, že Praha je prijímateľom väčšiny PZI do sektoru služieb, kým PZI do výrobného sektoru prúdia do zvyšku regiónov ČR. Mohli by sme usúdiť, že PZI do sektoru služieb možno viac podporujú ekonomiku ako PZI do výrobného sektoru.

Maďarsko

Ako v každej krajine V4, Maďarsko nie je výnimkou a vláda silno podporuje prílev PZI. Má relatívne liberálnu politiku vzťahujúcu sa na PZI. Momentálne sa vláda snaží o reformy hospodárstva na zvýšenie konkurencieschopnosti. Dali si za cieľ zlepšenie a zrýchlenie administratívnej práce, zjednodušenie získavania stavebných povolení a vyčlenenie balíka peňazí v rámci rozpočtového cyklu EÚ (2021 – 2027) na produktivitu, vývoj, inovácie,.. Sadzba dane z príjmu právnických osôb bola znížená na 9 %, čo je najnižšia v rámci EÚ aj napriek smernici, ktorá udáva 15 % daň pre nadnárodné korporácie. Ďalej maďarská vláda ponúka zahraničným investorom celý rad stimulov vrátane daňových úľav, dotácií a grantov. Sú určené na povzbudenie investícií do kľúčových sektorov, akými sú výroba, výskum a vývoj a inovácie. Výška stimulov závisí od výšky investície a hospodárskeho sektora, ak investícia prúdi do „preferovaného sektoru“ najmä v rámci cestovného ruchu – zahraniční investori majú väčšiu šancu na vyšší stimul.

Medzi kľúčové zamerania maďarskej ekonomiky patrí automobilový priemysel, ktorý k roku 2018 zamestnával okolo 170 000 ľudí a vytvárali zhruba 20 % celkového exportu Maďarska. Ďalej sa zameriavajú na elektroniku, informačno-komunikačné technológie, farmaceutický priemysel a medicínske technológie. Dôraz na obnoviteľné zdroje energie každým rokom rastie, keďže sa Maďarsko snaží posúvať smerom k výskumu a vývoju s inovačným zameraním. „Maďarsko je so svojou kvalifikovanou pracovnou silou ideálna krajina pre pôsobenie centier zdieľaných služieb.“ (PWC, 2021).

K negatívnym aspektom maďarského podnikateľského prostredia patrí citlivosť na devalváciu lokálnej meny (HUF) aj celková krehkosť bankového sektora, pomerne nízke investície do vedy, výskumu, vývoja a inovácií, možnosť ekonomických problémov v dôsledku politického konfliktu s EÚ (nerešpektovanie smerníc) a podobne ako Slovensko – vysoká závislosť na dovoze energií. Zatiaľ čo maďarská vláda vo všeobecnosti podporuje PZI, existuje zmiešaná verejná mienka o vplyve zahraničných investícií na maďarskú ekonomiku. Niektorí považujú PZI za kľúčovú hybnú silu hospodárskeho rastu a tvorby pracovných miest, zatiaľ čo iní vyjadrili obavy zo zahraničného vlastníctva a kontroly kľúčových sektorov hospodárstva. Niektoré zdroje uvádzajú ako negatívum investovania do Maďarska vysokú mieru korupcie a kronizmu, mohol by tomu nasvedčovať index vnímania korupcie v ktorom sa Maďarsko umiestnilo na 73. mieste, čím je 2. najhoršie hodnotenou krajinou v rámci EÚ.

Poľská republika

Poľská republika patrí k najpopulárnejším lokalitám pre zahraničných investorov. Podľa UNCTADU sa Poľská republika celosvetovo umiestnilo na piatom mieste čo sa týka greenfield projektov v celkovej výške 24,3 mld. USD v roku 2021.

Z politického hľadiska - poľská vláda podporuje prílev PZI prostredníctvom regionálnej pomoci ako oslobodenie od dane z príjmu, vládne granty a pôžičky z fondov EÚ. Štátna pomoc sa poskytuje na základe sektoru a ak sú spoločnosti registrované v Poľsku. Preferované sú tzv. „prioritné sektory“: automobilový priemysel, biotechnológie, elektronika, letectvo, moderné služby (najmä informačno-technické centrá, BPO a telekomunikácie) a výskum a vývoj. K veľkým projektom a firmám podporenými PZI v Poľsku patrí cloud región od Googlu, BP alebo aj Amazon.com (PAIH, 2023).

Výhodou poľskej ekonomiky je, že má pomerne dobre diverzifikované hospodárstvo, čo znamená, že ekonomika bude prirodzene odolnejšia voči vonkajším šokom/faktorom.

V porovnaní so slovenskom môže toto predstavovať veľkú výhodu, keďže Slovensko má ekonomiku zameranú na automobilový priemysel a nie je tam veľká diverzifikácia.

Poľská republika sa v indexe ekonomickej otvorenosti umiestnilo na 22 mieste a v indexe globálnej konkurencieschopnosti (GCI) vydávané svetovým ekonomickým fórom (WEF) má Poľská republika 37. najkonkurencieschopnejšiu ekonomiku na svete (2019) čo je o 5 miest vyššie ako SR (WEF, 2022).

Negatívom Poľskej republiky pre zahraničných investorov môžu predstavovať legislatívne prekážky týkajúce sa vlastníctva spoločností vo vybraných strategických odvetviach a obmedzovanie nadobúdania nehnuteľností. Jedná sa hlavne o nadobúdanie poľnohospodárskej a lesnej pôdy. Okrem toho v máji 2020 poľská vláda schválila nariadenia, ktorých cieľom je sťažiť investorom z krajín mimo Európskej únie prevzatie lacných spoločností, ktoré Poľská republika považuje za strategické pre svoju ekonomiku. Ďalej by mohlo odradiť investorov pomalé administratívne postupy, používanie lokálnej meny (PLN), nepružnosť na trhu práce a spomalená realizácia reforiem kvôli relatívne nestabilnej politickej situácii (Lloyds Bank, 2023).

Slovenská republika

Hybná sila ekonomiky SR je jednoznačne tvorená PZI, ktoré sú silno podporované vládou SR. Veľké zahraničné korporácie ako aj menší podnikatelia majú možnosť využiť finančné stimuly, ktoré tvoria rôzne daňové úľavy a dotácie. Výška investície je rôzna podľa typu investície, sektora a geografickej polohy(kraju).

Podľa NBS (2004) k najväčšiemu pozitívu, ktoré SR ponúka patrí najmä otvorenosť ekonomiky a s ním spojená kvalita ľudského kapitálu – ako spomenuté SARIOM – kvalifikovaná dostupná pracovná sila, čo je spojené s úrovňou nákladov práce s dobrou úrovňou vzdelania pracovnej sily. Konkurencieschopnosť SR sa vláda snaží posilniť prostredníctvom vytvorenia nového orgánu – RVKP – Rada vlády SR pre konkurencieschopnosť a produktivitu (MH SR, 2022). Podľa indexu globálnej konkurencieschopnosti (GCI) vydávané svetovým ekonomickým fórom (WEF) má Slovensko 42. najkonkurencieschopnejšiu ekonomiku na svete.

Dôležitou silnou stránkou je aj stupeň otvorenosti krajiny, meraný podielom zahraničného obchodu (export a import) na HDP, čo vytvára predpoklad na výmenu skúseností a prílev moderných technológií - investorov. The World Bank k roku 2021 uvádza SR ako 5. najotvorenejšiu krajinu na svete (2018), čo môže pre investorov predstavovať veľké pozitívum a motiváciu si z krajín V4 vybrať SR. Túto skutočnosť ďalej

potvrďuje index ekonomickej slobody, podľa ktorého je Slovensko 36. najslobodnejšia krajina na svete. Index ekonomickej slobody zobrazuje ekonomickú slobodu: „Základné právo každého človeka kontrolovať svoju prácu a majetok. V ekonomicky slobodnej spoločnosti môžu jednotlivci slobodne pracovať, vyrábať, konzumovať a investovať akýmkoľvek spôsobom.“ (Heritage.org, 2022).

V spomínanej správe NBS o konkurencieschopnosti (2010) je spomínané, že najväčšou slabinou SR je nízka ekonomická úroveň obyvateľov. Je to spôsobené aj pomerne nízkym počtom obyvateľov, teda aj nižšou kúpnu silou. Vysoká závislosť ekonomiky na automobilovom priemysle a exportná výkonnosť tiež predstavuje negatívny aspekt slovenskej ekonomiky. Ďalej vysoké náklady na energiu, keďže celá EÚ je závislá od dovozu energií, nedostatočná infraštruktúra bez prístupu k moru a nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily. Investorov môže odlákať aj obmedzená veľkosť trhu, potenciálna saturácia určitých odvetví, podobne ako v ČR a Maďarsku – závislosť na automobilovom priemysle a regionálne rozdiely. Vychádzajúc z dostupných reportov NBS môžeme konštatovať, že lokalizácia PZI v SR je nerovnomerne rozložená, na koľko v niektorých regiónoch dochádza k úplnej centralizácii a v iných naopak. Podobnosť s Maďarskom tu môžeme odsledovať aj pri skepticizme voči vláde, kde niektoré zdroje uvádzajú vysokú mieru korupcie v určitých sektoroch a regiónoch. Protiargument však môže tvoriť CPI index korupcie, kde sa v roku 2022 SR umiestnila na 49. mieste s 53 bodmi, čo je o vyše 28 miest vyššie ako Maďarsko (Transparency.org, 2022).

3.4 Vplyv pandémie COVID-19 na sektor služieb krajín V4

Pandémia COVID-19 priniesla významné zmeny v spôsobe každodenného fungovania spoločnosti vo všetkých oblastiach, pričom výnimkou nebol ani nami skúmaný sektor služieb a PZI. Pandémia COVID-19 mala významný vplyv na sektor služieb v krajinách V4, konkrétne na cestovný ruch, turizmus, obchodné služby a informačné technológie.

Medzi kľúčové spôsoby, akými pandémia ovplyvnila sektor služieb v krajinách V4 možno zaradiť nasledovné:

1. Disrupcia cestovania a cestovného ruchu: Pandémia viedla k cestovným obmedzeniam, uzatváraniu hraníc a poklesu dopytu po službách cestovného ruchu, čo malo výrazný vplyv na pohostinstvo a cestovný ruch v krajinách V4 (PWC, 2020).

2. Znížené spotrebiteľské výdavky: Keďže mnohí ľudia prišli o prácu alebo zaznamenali zníženie svojich príjmov v dôsledku pandémie, došlo k poklesu spotrebiteľských výdavkov na služby, ako je voľný čas, zábava a stravovanie. Zároveň však došlo k nárastu využívania digitálnych služieb a s ním aj spotrebiteľské výdavky na digitálne služby a online nákupy (McKinsey, 2021).
3. Prechod na prácu na diaľku/home-office⁷: Pandémia urýchlila trend smerom k práci na diaľku, čo malo dôsledky pre sektor kancelárskych a obchodných služieb v krajinách V4. Hoci tento trend vytvoril nové príležitosti pre digitálne služby a elektronický obchod, viedol aj k zníženiu dopytu po komerčných nehnuteľnostiach a iných súvisiacich službách (Eurofund, 2020).
4. Zvýšený dopyt po digitálnych službách: Pandémia vyvolala prudký nárast dopytu po digitálnych službách, ako je elektronický obchod a online vzdelávanie, čo predstavuje nové príležitosti pre informačno-technický sektor a obchodných služieb v krajinách V4 (Eurofund, 2020).
5. Prerušenia dodávateľských reťazcov: Pandémia viedla k narušeniam globálnych dodávateľských reťazcov, čo ovplyvnilo logistický a dopravný priemysel krajín V4, teda zahraničný obchod (Gereffi, G., 2020).

Pandémia COVID-19 vytvorila rôzne výzvy pre sektor služieb v krajinách V4, najmä v odvetví pohostinstva a cestovnom ruchu, kde možno odpozorovať skôr negatívny vplyv pandémie. Negatívny vplyv však nemala vo všetkých odvetviach sektoru služieb – niektorým to naopak pomohlo napredovať a zrýchliť proces inovácií ako napríklad pri centrách zdieľaných služieb, kde možno pozorovať nárast produktivity. Zrýchlila digitalizáciu služieb hlavne v oblasti e-commerce⁸, online vzdelávania, telemedicíny a taktiež sa zaznamenal po celom svete zvýšený dopyt po službách zabezpečujúcich kybernetickú bezpečnosť a ochranu údajov, keďže došlo k presmerovaniu na digitálne technológie. Vytvorila nové príležitosti pre digitálne služby a elektronický obchod a zdôraznila potrebu väčšej odolnosti a inovácií v tomto sektore. Nezanedbateľne však pandémia pokúsila konkurencieschopnosť každej krajiny na svete.

Správa OSN z roku 2022 o investíciách uvádza, že opatrenia na prevenciu šírenia choroby COVID-19 v Číne pravdepodobne negatívne ovplyvnia PZI po celom svete.

⁷ **Home-office** je pracovný model, pri ktorom zamestnanec vykonáva svoje pracovné úlohy z domova alebo inej miestnosti mimo tradičného kancelárskeho prostredia, často využívajúc digitálne technológie na komunikáciu a spoluprácu.

⁸ **E-commerce** (elektronický obchod) je proces nákupu a predaja tovarov a služieb prostredníctvom internetu, zahŕňajúc online obchody, platobné platformy a marketingové aktivity.

Správne sa predpokladalo zvýšenie úrokových sadzieb a výrazný nárast inflácie a celkové spomalenie medzinárodného projektového financovania – teda podpory recesie (OSN, 2022).

3.5 Diskusia

V našej bakalárskej práci sme skúmali vývoj PZI v krajinách V4 celkovo a konkrétne do sektoru služieb za posledných 5 rokov. Zistili sme, že krajiny V4 priťahujú investorov vďaka svojej kvalifikovanej pracovnej sile, nákladom na pracovnú silu, strategickej polohe a taktiež prístupu na európsky trh, čo potvrdzuje svetová investičná správa z roku 2020 publikovaná OSN. V rovnakej správe sa zistilo, že za poslednú dekádu došlo k zvýšeniu prílevu PZI do sektoru služieb krajín V4, avšak v našom skúmanom období tento rast nie je rovnako poznateľný ako pri skúmaní desaťročia. Zníženie prílevu PZI vo všeobecnosti má súvis s opatreniami na prevenciu šírenia ochorenia COVID-19. PZI sa osvedčili ako kľúčové pri rozvoji hospodárskeho rastu krajín V4. Prílev PZI znamenal pre krajiny V4 zvýšenie zamestnanosti, zlepšenie infraštruktúry, čo následne viedlo k zvýšeniu HDP, teda podpory hospodárskeho rastu daných krajín.

Služby sa podobne osvedčili ako znak vyspelosti krajín, môžeme pozorovať väčší podiel služieb v zahraničnom obchode rozvinutých krajín – krajiny s vyšším HDP, teda služby majú veľký podiel na tvorbe HDP. Poskytujú vysokohodnotné pracovné miesta a ich rast je rozhodujúci pre hospodársky rozvoj. Je tomu tak vďaka rýchlemu vývoju technológií – Industry 4.5, novodobým moderným technológiám, digitalizácií a dátam, ktoré zlepšujú a zefektívňujú procesy v ekonomikách - služby. Takéto služby sú v dnešnej dobe kľúčové pre vývoj ekonomiky, keďže bez modernizácie a neustálych inovácií sa krajina nedokáže ďalej rozvíjať ako uvedené v časti dopadu pandémie COVID-19 na sektor služieb.

Na základe teoretických zdrojov dostupnej domácej a zahraničnej literatúry sa predpokladá, že nárast PZI v odvetviach služieb ako taký môže mať pozitívny vedľajší účinok na iné odvetvia hospodárstva. Krajiny V4 majú komparatívnu výhodu vo viacerých sektoroch služieb, akými sú informačné technológie, vývoj softvéru, financie a obchodné služby (WEF, 2020). Tieto sektory ponúkajú služby vysokej hodnoty, po ktorých je celosvetovo vysoký dopyt, vďaka čomu sú atraktívne pre zahraničných investorov. Služby sú menej kapitálovo náročné ako výroba a iné odvetvia, vďaka čomu sú dostupnejšie pre malé a stredné podniky (McKinsey Global Institute, 2016). To môže viesť k zvýšeniu PZI od malých a stredných podnikov, ktoré chcú vstúpiť na trhy V4.

Po skúmaní podnikateľského prostredia krajín V4 odporúčame významné reformy v školskom systéme alebo k investíciám podobným Volkswagenu v SR, kde potenciálni zamestnanci získavajú praktické skúsenosti potrebné pre svoje budúce zamestnanie vo výrobnom podniku už počas štúdia na strednej škole, čím si podnik vytvára kvalifikovanú pracovnú silu. Zároveň nepovažujeme za ideálny stav závislosť krajín V4 od automobilového priemyslu, ktorý tvorí väčšinu zahraničného obchodu a pôsobí ako najväčšie lákadlo PZI. Ako príklad si uvedieme SR, kde najväčšie firmy sú vlastnené práve zahraničnými investormi (Finstat, 2021). Dochádza tu k silnej závislosti na zahraničných partneroch a zároveň na zahraničných investorov, na koľko vlastní najväčšie firmy v krajine vďaka PZI. Keďže žijeme v globalizovanom svete s ťažkou konkurenciou, niektorí odborníci tvrdia, že by bolo neskoro znovuobjaviť pohon už fungujúcej ekonomiky, v tomto prípade automobilový priemysel/PZI. Tvrdia, že by nebolo dost' času a finančných zdrojov na formovanie nových komparatívnych výhod, ktoré by boli dynamické aj napriek tomu, že je to kľúč k dlhodobému zvyšovaniu konkurencieschopnosti krajín. Je rozumné, že sa krajiny V4 chytajú príležitostí a prijímajú zahraničné investície, ale vidíme riešenie vo vyššej pridanej hodnote, t.j. ešte kvalifikovanejší ľudský kapitál, čo by uľahčilo a zrýchliło vývoj ekonomiky. Vzdelanejší ľudia vedú k vzdelanejším nápadom a sofistikovanejším riešením kritických situácií. Možno by to chcelo PZI práve do akademického sektora.

Investície možno podporiť realizáciou niekoľkých štrukturálnych reforiem. Ako sa uvádza v posledných hodnoteniach Európskej komisie, je potrebné znížiť administratívne zaťaženie investícií, najmä pri vydávaní stavebných povolení. Je tiež naliehavo potrebné zjednodušiť daňový systém a skrátiť potrebný čas investormi, aby dodržiavali daňové predpisy.

Okrem toho je potrebné odstrániť prekážky výskumu, vývoja a inovácií, aby sa investície presunuli do činností náročnejších na znalosti. Je potrebné posilniť kvalitu administratívy najmä v oblastiach ako e-government⁹, prevencia korupcie a verejné obstarávanie.

Napokon, návratnosť zahraničných investícií by sa mala obmedziť posilnením právneho a obchodného rámca krajiny. Okrem toho tradičné stimuly poskytované pre PZI, ako sú daňové úľavy, daňové úľavy a peňažné granty, by sa mali poskytovať spôsobom, ktorý neodradí domácich podnikateľov od investovania vo vlastnej krajine a zabezpečí

⁹ **E-government** (elektronická vláda) je využitie informačných a komunikačných technológií vo verejnej správe, s cieľom zlepšiť prístup, efektívnosť a transparentnosť služieb poskytovaných občanom a podnikom.

daňovú transparentnosť, spravodlivosť a súlad s nariadeniami o štátnej pomoci (Európska komisia, 2019).

Celkovo by sa krajiny V4 mali zamerať na vytváranie priaznivého investičného prostredia, podporu inovácií, transferu technológií a identifikáciu a podporu investičných príležitostí v strategických sektoroch. Toto všetko by prispelo k zvýšeniu pridanej hodnoty. Takýmto spôsobom môžu prilákať viac kvalitných PZI a prispieť k rozvoju svojich ekonomík. Krajiny V4 by mali zabezpečiť, aby ich právny rámec pre PZI bol transparentný, predvídateľný a v súlade s medzinárodnými štandardmi, čo by na investorov mohlo pozitívne zapôsobiť. Toto potvrdzuje aj správa OECD z roku 2002: „je potrebné, aby hostiteľské (a domovské) krajiny pracovali na zlepšení regulačných a právnych rámcov a iných prvkov, ktoré pomáhajú umožniť podnikateľskému sektoru.“ (OECD, 2022).

Aby bolo možné čerpať kvalitné PZI, krajiny V4 by sa mali sústrediť na podporu inovácií a transfer technológií. Na dosiahnutie uvedeného odporúčame podporu a poskytnutie finančných stimulov pre výskum a vývoj, investíciami do vzdelávania a rozvoja zručností a podporou spolupráce medzi univerzitami a podnikmi. Krajiny V4 by mali identifikovať a podporovať investičné príležitosti v strategických sektoroch, akými sú energetika, infraštruktúra a zdravotníctvo, čo by nielen prilákalo viac PZI, ale prispelo by to aj k rozvoju týchto sektorov a celkovej ekonomiky/hospodárstva.

Ďalšou možnosťou je zriadenie špeciálnych ekonomických zón na prilákanie PZI, čo už úspešne implementovala Poľská republika a Maďarsko (ESPON, 2020). Tieto zóny by mali ponúkať daňové stimuly, zjednodušené predpisy a prístup k infraštruktúre a službám, aby boli investície atraktívnejšie. Posilnenie regionálnej spolupráce, napr. viac spoločnej marketingovej a investičnej činnosti, ako aj rozvoj regionálnej infraštruktúry a logistických sietí je ďalšie z možných vhodných opatrení krajín V4.

Investície do tohto sektoru by taktiež spomalili problém digitálnej priepasti v spoločnosti, čo je problémom, ku ktorému dochádza v mnohých vyspelých krajinách po celom svete, keďže sa často nejedná o ekonomickú vyspelosť krajín, ale digitálnu.

Je zrejmé, že pandémia COVID-19 zanechala svoju stopu, či už pozitívnu alebo negatívnu v sektore služieb v krajinách V4 a zdôraznila potrebu väčšej stability, odolnosti a inovácií v tomto sektore. Kým sa určité odvetvia v rámci služieb dokázali rýchlo prispôsobiť neustále sa meniacim podmienkam, iné zaostávali. Pandémia tým vytvorila nové príležitosti na investície v oblastiach ako digitalizácia a e-commerce, ktoré možno využiť v prospech ekonomík krajín V4. Dôkazom je aj prijatie zákona EÚ o kybernetickej solidarite na

posilnenie kapacít kybernetickej bezpečnosti EÚ, ktorá veľmi úzko súvisí so spomínanými oblasťami. (Európska komisia, 2023)

V budúcnosti je dôležité, aby tvorcovia politik a zainteresované strany v krajinách V4 naďalej podporovali rast sektora služieb a priťahovali viac priamych zahraničných investícií. Krajiny V4 tak môžu stavať na svojich silných stránkach, riešiť svoje výzvy a zvoliť pevné/úspešné postavenie v globálnej ekonomike.

Na základe vyššie uvedených skutočností ako aj skutočností uvedených v teoretickej časti tejto bakalárskej práce sme vypracovali SWOT analýzu podnikateľského prostredia V4 z pohľadu zahraničných investorov, ktorú uvádzame v nasledujúcom texte pre zabezpečenie lepšej prehľadnosti uvedených skutočností.

Tabuľka 2 SWOT analýza regiónu V4 z pohľadu zahraničných investorov

<p>Silné stránky</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kvalifikovaná pracovná sila • Strategická poloha • Ekonomický rast • Infraštruktúra • Nízke dane 	<p>Slabé stránky</p> <ul style="list-style-type: none"> • Obmedzená veľkosť trhu • Závislosť na exporte • Jazykové bariéry • Byrokracia • Korupcia • Starnutie populácie
<p>Príležitosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Investície do technológií, obnoviteľnej energie, biotechnológie • Inovačné centrá/inkubátory • Rozvoj infraštruktúry • Cestovný ruch • Členstvo v EÚ 	<p>Riziká</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedostatok prac. sily a únik mozgov • Geopolitické riziká • Regulačné zmeny • Menové riziká • Konkurencia

Zdroj: Spracovanie autorkou

Z uvedeného možno konštatovať, že PZI v krajinách V4 za posledných niekoľko desaťročí zaznamenali výrazný rast, stále však existujú príležitosti na ďalší rozvoj a mnohé výzvy, ktorým nami skúmané krajiny musia čeliť. Investičné agentúry vo všetkých krajinách V4 sa aktívne podieľajú na budovaní priaznivého podnikateľského prostredia a pomáhajú prilákať investorov do daných krajín vďaka marketingovým aktivitám a jazykovej vybavenosti, ktorými disponujú jednotlivé investičné agentúry.

Naša práca identifikovala viacero faktorov, ktoré by v budúcnosti mohli prispieť k rastu PZI do krajín V4 a konkrétne do sektora služieb keďže je to sektor významný z hľadiska diverzifikácie hospodárstva krajín V4. Pandémia COVID-19 mala negatívny vplyv

na všetky oblasti života, vrátane sektoru služieb. Avšak v rámci sektora medzi jednotlivými odvetviami možno pozorovať značné disparity v dopadoch pandémie. Pandémia prinútila odvetvia v sektore služieb stať sa flexibilnejšími a konkurencieschopnejšími voči meniacim sa podmienkam. V dôsledku obmedzenia pohybu ako prevencie šírenia ochorenia COVID-19, došlo k širšiemu využívaniu home-office, čoraz častejšieho využívania digitálnych služieb a e-commerce, čo spôsobilo akceleráciu inovácií v sektore služieb.

Z vyššie uvedených zistení môžeme konštatovať, že krajiny V4 majú možnosti ďalšieho rozvoja a rastu PZI najmä v sektore služieb. Prekonanie výziev spojených s pandemiou a zvýšenie konkurencieschopnosti a flexibility sektora služieb by mohlo prispieť k rastu a diverzifikácii ich hospodárstiev.

Záver

Krajiny V4 za posledné desaťročia zaznamenali výrazný nárast PZI do výrobného sektoru a sektoru služieb. Ekonomiky krajín V4 výrazne profitovali z investícií do služieb, ktoré pomohli pri vytváraní novej infraštruktúry, pracovných miest, transfere znalostí a expanzii exportu. Tieto krajiny sa osvedčili ako atraktívne destinácie pre PZI v sektore služieb a aj výrobnom sektore. Je tomu tak vďaka vysoko kvalifikovanej pracovnej sile, priaznivej politickej situácii aj čo sa týka investičného prostredia ku ktorému výrazne pomáha aj činnosť inštitúcií v jednotlivých krajinách a strategická poloha v rámci Európy – stredná Európa, ktorá poskytuje prístup na hlavné trhy v EÚ ako aj mimo nej.

PZI pomáhajú zrýchliť a udržať hospodársky rast v prijímajúcej krajine aj v krajine, ktorá investuje. Z tohto dôvodu krajiny V4 zaviedli rôzne politiky a stimuly na prilákanie PZI, ako sú daňové úľavy, dotácie a zjednodušené investičné postupy.

Napriek rastu sektora služieb krajiny V4 neustále čelia prekážkam a výzvam, ktoré je potrebné riešiť, aby sa zabezpečil jeho ďalší rozvoj. Tieto výzvy zahŕňajú nerovnomerné rozloženie investícií (problém: centralizácia PZI), obmedzenú dostupnosť kvalifikovaných pracovníkov v určitých regiónoch a odvetviach, nedostatočnú infraštruktúru v niektorých oblastiach a konkurenciu z iných rozvíjajúcich sa trhov. Zároveň vplyv pandémie COVID-19 zdôraznil potrebu väčšej flexibility a odolnosti v sektore služieb. Výzvu v sektore služieb môže taktiež predstavovať aj rozvoj umelej inteligencie, ktorý môže ohroziť viacero pracovných pozícií a aj celkovú bezpečnosť ochrany údajov a duševného vlastníctva.

Prostredníctvom analýzy hnacích síl a bariér PZI v sektore služieb v krajinách V4 táto práca poukázala na niektoré stratégie a politiky, ktoré môžu podporiť pokračujúci rast sektora. Patria sem investície do rozvoja infraštruktúry a ľudského kapitálu, zlepšenie podnikateľského prostredia a posilnenie spolupráce medzi verejným a súkromným sektorom. Naša práca poukázala na dôležitosť sektora služieb pre ekonomický rozvoj krajín V4 a poukázala na možné zlepšenia investičných prostredí krajín V4.

Do budúcnosti môžeme očakávať transformáciu sektoru služieb vďaka pokračujúcemu vývoju nových technológií ako napríklad umelá inteligencia, blockchain a internet vecí, čo môže predstaviť nové príležitosti pre PZI v sektore a ako už spomínané výzvy pre tvorcov politik v jednotlivých krajinách a podniky, ktoré v týchto krajinách pôsobia. Predpokladáme pokračujúci rast PZI v sektore služieb, keďže krajiny V4 pôsobia na zahraničných investorov ako veľmi atraktívne investičné prostredie. Sektor služieb sa osvedčil ako sektor, do ktorého každým rokom prúdi viac investícií a ako sektor ktorý

indikuje hospodársku vyspelosť. Neustály rast zaznamenávajú najmä služby ako finančné, obchodné a informačno-technologické, ktoré budú naďalej dôležité pri ekonomickom rozvoji regiónu.

Pre krajiny V4 bude kľúčové sa prispôbovať globálnym ekonomickým trendom, technologickému rozvoju a taktiež prispôbovanie lokálnych politík a iniciatív, prípadne zväziť rozvojové stratégie z pohľadu investícií v nadchádzajúcich rokoch.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje:

BALÁŽ, Peter a kol. *Medzinárodné podnikanie: teória a prax*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2018. ISBN 978-80-225-4533-3.

DUNNING, John H. The Eclectic (OLI) Paradigm of International Production: Past, Present and Future. *International Journal of the Economics of Business*, 2001, vol. 8, no. 2, pp. 173-190. DOI: 10.1080/13571510110051441.

DARMO, Lubomír, NOVÁK Marcel, KRÁLOVEC Marek, RYBOŠOVÁ Petra. Determinants of the FDI Inflow into the Visegrad Countries. *Ekonomický časopis*, 2020, vol. 68, no. 10, pp. 1057-1080.

FERENČÍKOVÁ, Soňa, DUDÁŠ, Tomáš. 2005. Vplyv prílevu priamych zahraničných investícií na hospodársky rast v nových členských štátoch Európskej únie zo strednej a z východnej Európy. In *Ekonomický časopis/Journal of Economics*, vol. 53, no.3, pp. 261-272. ISSN 0013-3035.

PUŠKÁROVÁ, Paula. *Elementárium ekonomického výskumu*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2019. ISBN 978-80-225-4647-8.

Internetové a iné elektronické zdroje:

AFI. *CzechInvest* [online]. 2023 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://afi.cz/cs/czechinvest>

ASIAN DEVELOPMENT BANK, Kirkegaard J.F. *Transactions: A New Look at Service Sector Foreign Direct Investment in Asia* [online]. 2012 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/30087/economics-wp318.pdf>

CFI.CO. *Hungarian Investment Promotion Agency: Best Strategic Investment Partner Europe 2022* [online]. 2022 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://cfi.co/awards/development/2022/hungarian-investment-promotion-agency-best-strategic-investment-partner-europe-2022/>

CZECHINVEST. *30 let CzechInvestu* [online]. 2023 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://www.czechinvest.org/cz/CzechInvest/30-let-CzechInvestu>

CZECHINVEST. *O nás* [online]. 2023 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://www.czechinvest.org/cz/CzechInvest/O-nas>

CZECHINVEST. *Základní data o České republice* [online]. 2023 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://www.czechinvest.org/cz/Cesko-v-datech/Zakladni-data-o-Ceske-republice>

ESPON. *Policy Brief on Special Economic Zones* [online]. 2020 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/Policy%20Brief%20SEZ%20corr%2003-12.pdf>

Eurofound. *Living, working and COVID-19* [online]. 2020 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef20059en.pdf

EUROFOUND. *Správa na Slovensku* [online]. 2022 [cit. 2023-04-19]. Dostupné z: https://static.eurofound.europa.eu/covid19db/cases/SK-2001-40_2469.html

EUROPEAN COMMISSION. *European Business Cycle Indicators* [online]. 2019 [cit. 2022-02-25]. Dostupné z: https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2019-02/eb042_en.pdf

EURÓPSKA KOMISIA. *Investing in the EU 2023* [online]. 2023 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/investing-eu>.

EUROSTAT. *Population* [online]. 2022 [cit. 2023-04-06]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography/demography-population-stock-balance/database>

FINSTAT. *Databáza finančných údajov* [online]. 2023 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://finstat.sk/databaza-financnych-udajov>

GREENFIELD, Investopedia [online]. 2020 [cit. 2022-11-22]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/g/greenfield.asp>

HIPA. *[Despite the Coronavirus Pandemic, 2020 Was a Year of Successful Foreign Direct Investments]* [online]. 2023 [cit. 2023-03-10]. 2021 Dostupné z: <https://hipa.hu/news/despite-the-coronavirus-pandemic-2020-was-a-year-of-successful-foreign-direct-investments/>

HIPA. *About Us* [online]. 2023 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://hipa.hu/about-us/>

HIPA. *Automotive Industry in Hungary 2020-2021* [online]. 2023 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://hipa.hu/uploads/insight/6/3/a/3/63a32d8401992212086137.pdf>

HIPA. *Invest in Hungary 2020-2021* [online]. 2023 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://hipa.hu/uploads/insight/6/3/a/3/63a32d053d333606856503.pdf>

HIPA. *Key Investment Sectors* [online]. 2023 [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://hipa.hu/#key-investment-sectors>

HIPA. *Our Services* [online]. [cit. 2023-01-10]. Dostupné z: <https://hipa.hu/our-services/>

- CHEN, Xilu, PEI, Guangyu, SONG, Zheng Michael a ZILIBOTTI, Fabrizio. *Tertiarization Like China*. [online]. 2023 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w30272/w30272.pdf
- INVESTOPEDIA. *Greenfield* [online]. 2020 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/g/greenfield.asp>
- McKinsey & Company. *Beyond COVID-19: The new consumer behavior is sticking in the tissue industry* [online]. 2021 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://www.mckinsey.com/industries/paper-forest-products-and-packaging/our-insights/beyond-covid-19-the-new-consumer-behavior-is-sticking-in-the-tissue-industry>
- MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA SR. *2. zasadnutie 30.6.2022* [online]. 2022 [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://www.mhsr.sk/podnikatelske-prostredie/rada-vlady-sr-pre-konkurencieschopnost-a-produktivitu/2-zasadnutie-30-62022?csrc=18225700266125385227>
- MZV. *CzechInvest v Paříži* [online]. 2023 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/paris/cz/obchod_a_ekonomika/obchodne_ekonomicky_usek/czech_invest_v_parizi.html
- NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. *Priame zahraničné investície* [online]. 2022 [cit. 2022-11-02]. Dostupné z: <https://nbs.sk/statisticke-udaje/statistika-platobnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie/>
- NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. *Zahraničné priame investície v Slovenskej republike* [online]. 2006 [cit. 2022-11-02]. Dostupné z: https://www.nbs.sk/_img/documents/biatec/bia08_04/2_6.pdf
- OECD. *FDI flows* [online]. 2023 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/fdi/fdi-flows.htm#indicator-chart>
- OECD. *Foreign Direct Investment for Development: Maximising Benefits, Minimising Costs* [online]. 2002 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/investment/investmentfordevelopment/1959815.pdf>
- OECD. *Gross domestic product (GDP)* [online]. 2023 [cit. 2023-04-06]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm>
- OECD. *Inflation (CPI)* [online]. 2023 [cit. 2023-04-06]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/price/inflation-cpi.htm>
- OECD. *Inward FDI flows by industry* [online]. 2023 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/fdi/inward-fdi-flows-by-industry.htm#indicator-chart>

OECD. *Inward FDI flows by partner country* [online]. 2023 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/fdi/inward-fdi-flows-by-partner-country.htm#indicator-chart>

OECD. *Population* [online]. 2023 [cit. 2023-04-06]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/pop/population.htm>

OECD. *Unemployment rate* [online]. 2023 [cit. 2023-04-06]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>

PAIH. *About PAIH* [online]. 2023 [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: https://www.paih.gov.pl/about_us/paih

PAIH. *PAIH organized a Polish-Korean Business Forum* [online]. 2022 [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: https://www.paih.gov.pl/20220923/paih_organized_a_polish_korean_business_forum

PAIH. *Why Poland* [online]. 2023 [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: https://www.paih.gov.pl/why_poland

PETERSON INSTITUTE FOR INTERNATIONAL ECONOMICS. *China: The Great New Economic Challenge* [online]. 2010 [cit. 2022-12-28]. Dostupné z: https://www.piie.com/publications/chapters_preview/6017/01iie6017.pdf

PHARMABOARDROOM. *The Hungarian Investment Promotion Agency (HIPA)* [online]. 2016 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://pharmaboardroom.com/directory/the-hungarian-investment-promotion-agency-hipa/>

PwC Slovakia. *Medzinárodný obchod so službami čelí neistote* [online]. 2020 [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://www.pwc.com/sk/sk/aktualne-spravy/medzinarodny-obchod-so-sluzbami-celi-neistote.html>

SARIO. *20 rokov úspešných príbehov* [online]. 2021 [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: <https://www.sario.sk/sites/default/files/sario-20-rokov-uspesnych-pribehov-a4-pages.pdf>

SARIO. *Kto sme* [online]. [cit. 2023-01-15]. Dostupné z: <https://www.sario.sk/sk/onas/kto-sme>

SARIO. *Prečo investovať na Slovensku* [online]. 2023 [cit. 2023-01-15]. Dostupné z: <https://www.sario.sk/sk/investujte-na-slovensku/preco-investovat-na-slovensku>

SARIO. *Sektorové a regionálne prehľady* [online]. 2023 [cit. 2023-01-15]. Dostupné z: <https://www.sario.sk/sk/investujte-na-slovensku/sektorove-regionalne-prehľady>

SARIO. *Služby pre investorov* [online]. 2023 [cit. 2023-01-15]. Dostupné z: <https://www.sario.sk/sk/investujte-na-slovensku/sluzby-pre-investorov>

SARIO. *Výročná správa 2021* [online]. 2021 [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: <https://sario.sk/sites/default/files/sario-vyroчна-sprava-2021.pdf>

STANBIC BANK TRADE CLUB. *Czech Republic: Investment* [online]. 2023 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://www.tradeclub.stanbicbank.com/portal/en/market-potential/czech-republic/investment>

ŠSTATISTICKÝ ÚRAD SR. *Výsledky podľa okresov* [online]. 2023 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_INTERN/zo0007ms/v_zo0007ms_00_00_00_sk

THE FIRST NEWS. *FDI up in Poland in 2020, says central bank* [online]. 2021 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.thefirstnews.com/article/fdi-up-in-poland-in-2020-says-central-bank-27321>

THE GLOBAL ECONOMY, 2023. *Trade openness by country* [online]. [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/trade_openness/Europe/

THE GLOBAL ECONOMY. *Share of Services* [online]. 2021 [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/share_of_services/

THE GLOBAL ECONOMY. *Share of services in GDP by country* [online]. 2023 [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/share_of_services/

The Heritage Foundation. *About the Index* [online]. 2023 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.heritage.org/index/about>

Transparency International. *Corruption Perceptions Index 2022* [online]. 2023 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>

UNCTAD. *Measuring Restrictions on FDI in Services in Developing Countries and Transition Economies* [online]. 2006 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: https://unctad.org/system/files/official-document/iteiia20061_en.pdf

UNCTAD. *World Investment Report 2020: International Production Beyond the Pandemic* [online]. 2020 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2020_en.pdf

UNCTAD. *World Investment Report 2022* [online]. 2022 [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2022_en.pdf

UNCTAD. *World Investment Report 2022: Global Investment Trends and Prospects* [online]. 2022 [cit. 2022-12-17]. Dostupné z: <https://worldinvestmentreport.unctad.org/world-investment-report-2022/chapter-1---global-investment-trends-and-prospects/#fdi-flows>

- UNCTAD. *World Investment Report: Transnational Corporations, Extractive Industries and Development* [online]. 2007 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2007p4_en.pdf
- VISEGRAD GROUP. *About* [online]. 2022 [cit. 2022-11-05]. Dostupné z: <https://www.visegradgroup.eu/about>
- VISEGRAD GROUP. *Declaration of the Prime Ministers of the Visegrad Group Countries* [online]. 2021 [cit. 2022-11-15]. Dostupné z: <https://www.visegradgroup.eu/calendar/2021/declaration-of-the-prime>
- VISEGRAD GROUP. *Statute of the International Visegrad Fund* [online]. 2023 [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=93>
- VUJANOVIĆ, Vesna. *Global Value Chains and Trade in Value-Added: An Initial Assessment of the Impact on Jobs and Productivity*. [online]. 2013 [cit. 2023-04-28]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/gtdw_e/wkshop18_e/vujanovic_e.pdf
- WTO. *GATT* [online]. 1998 [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/agrmtseries2_gatt_e.pdf